

ELUKESTVA ÕPPE STRATEEGIA 2005-2008

SISUKORD

Eessõna	3
Sissejuhatus.....	5
Elukestva õppe ja täiskasvanuhariduse olemus	5
Elukestvaks õppeks võimaluste loomine.....	5
I peatükk. Täiskasvanuhariduse hetkeseis Eestis	7
Seadusandlus	7
Erinevate ministriumide vastutusala.....	9
Täiskasvanuhariduse rahastamine	10
Statistika ja uuringute tulemused	12
Demograafiline olukord.....	12
Riskirühmad	12
Koolituse kättesaadavus.....	13
Tõukefondide kasutamine.....	15
Täiskasvanuhariduse riiklikud prioriteedid aastatel 2004-2006.....	16
Siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö	17
II peatükk. Strateegia kontseptuaalsed lähtekohad.....	21
III peatükk. Eesmärgid, meetmed, indikaatorid	22
Strateegia üldeesmärk.....	22
Õppimisvõimaluste loomine	22
1. eesmärk. Kõigile täiskasvanutele, sealhulgas erivajadustega inimestele, on loodud elukestva õppe võimalused vastavalt võimekusele ja vajadustele.....	22
2. eesmärk. Täiskasvanuhariduse rahastamissüsteem on läbipaistev ja võimaldab kõigi täiskasvanute, sealhulgas erivajadustega inimeste juurdepääsu koolitusele.	24
3. eesmärk. Eesti muukeelsed täiskasvanud elanikud valdavad ühiskonnas ja tööelus toimetulekuks vajalikul tasemel eesti keelt, neil on soovi korral võimalus õppida emakeelt ja tegeleda rahvuskultuuriga.....	24
Tugisüsteemid	25
4. eesmärk. Täiskasvanute koolituse kvaliteedi tagamiseks on välja töötatud süsteem ja õppijatele/koolituse tellijatele on tagatud info õppe kvaliteedi kohta.....	25
5. eesmärk. Täiskasvanutele on loodud õppimis- ja koolitusvõimalustest teavitamise süsteem ja võimalus saada karjääriteenuseid.....	25
6. eesmärk. Arendatakse töötajate kutsekvalifikatsioonisüsteemi, mis on eelduseks elukestava õppe süsteemi ja tööjõu vaba liikumise tagamiseks.	25
7. eesmärk. Täiskasvanuhariduse arendamisel ja poliitika kujundamisel on kaasatud nii avalik, era- kui ka kolmas sektor.	26
8. eesmärk. Täiskasvanuhariduse valdkonnas on olemas adekvaatne statistika ja süsteemselt toimuvad valdkondlikud uuringud.	26
9. eesmärk. Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) süsteemi rakendatakse kõikides õppevaldkondades ja –tasemetel.	26
Strateegia elluviimise juhtimine, seire ja rahastamine.....	27
Lisa 1. Strateegia elluviimisplaan	28
Lisa 2. Terminoloogia ja lühendid.....	40
Lisa 3. Hariduspuu	44
Lisa 4. Statistika	47

EESSÕNA

Tunnetades järjest suuremat vajadust elukestva õppe ja täiskasvanuhariduse võimaluste oluliseks parandamiseks, moodustas haridusminister 2001. aastal asjatundjate töörühma Eesti elukestva õppe strateegia väljatöötamiseks. Töörühma liikmeteks määrati erinevate haridussektorite ja – tasemete, suur- ja väikeettevõtjate ning avaliku sektori töötajad, samuti erinevaid tegevusvaldkondi esindavad inimesed, mis andis võimaluse analüüsida elukestva õppe võimalusi ja vajadusi erinevatest aspektidest. 2002. aastal saadeti dokument seisukohavõtuks rohkem kui neljakümnele organisatsioonile, nendelt laekunud mõtteavalduste põhjal täiendati strateegia teksti.

Strateegia käesoleva versiooni väljatöötamist alustati Haridus- ja Teadusministeeriumi täiskasvanuhariduse talituses 2004. aastal, aluseks võeti töörühma ekspertide poolt kirjapandu. Dokument on sündinud koostöös Vabariigi Valitsust nõustava Täiskasvanuhariduse Nõukoguga¹, lisaks tegi 2004. aasta suvel strateegiasse täiendusi nõukogu liikmetest moodustatud töörühm. Strateegia on läbinud kooskõlastusringi Haridus- ja Teadusministeeriumis ning partnerite hulgas (ministeeriumid, sotsiaalsed partnerid); Täiskasvanuhariduse Nõukogu on toetanud selle esitamist Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

Strateegia koostamisel on lähtutud Euroopa Liidu dokumentidest, mis seavad valdkonna arengusuunad lähiaastateks:

- Elukestva õppe memorandum (Euroopa Komisjon, 2000),
- Euroopa elukestva õppe ruum (Euroopa Komisjon, 2002),
- Elukestva õppe mõõtmisest (Eurostati ekspertgrupi aruanne elukestva õppe mõõtmisest, 2001),
- Lissaboni strateegia (Euroopa Ülemkogu, 2000),
- Kopenhaageni deklaratsioon (Euroopa kutseharidus- ja kutsekoolitusministrite ning Euroopa Komisjoni deklaratsioon Euroopa koostöö tihendamise kohta kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas, 2002),
- Maastrichti Kommünikee (Euroopa haridusministrite kommünikee, Kopenhaageni deklaratsiooni järeldokument, 2004),
- Haridus ja koolitus 2010 (Euroopa Ülemkogu, 2002).

Euroopa Ülemkogu poolt 2000. aastal vastu võetud Lissaboni strateegia kohaselt on eesmärgiks muuta Euroopa Liit kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmistel põhinevaks majanduspiirkonnaks. Majandus- ja sotsiaalpoliitika eesmärgiks peab Lissaboni strateegia kohaselt kujunema täistööhõive taastamine ning võimaluste loomine elukestvaks õppimiseks. Euroopa Liidus vastutavad liikmesriigid haridus- ja koolitussüsteemi sisu ja organisatsioonilise poole eest ise, ometi jälgib Euroopa Liit liikmesriikides toimuvat ja suunab arenguid nii, et need toimuksid üldiselt ühes suunas. Seega, Lissaboni strateegias seatud eesmärgi täitmiseks on vajalik, et iga liikmesriik kavandaks meetmed vastavalt riigi majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale. Euroopa Ülemkogu kiitis 2004. aastal heaks dokumendi „Haridus ja koolitus 2010” vahearuarande, mille kohaselt koostavad liikmesriigid elukestva õppe strateegiad 2006. aastaks.

Käesolev strateegia sisaldab Eesti riigi jaoks olulisi eesmäärke, meetmeid ja nende elluviimisplaani selleks, et:

¹ Nõukogu tegevust on lähemalt kirjeldatud peatükis *Siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö*.

- tõsta kõikide sihtrühmade õpimotivatsiooni, eriti nende rühmade, kelle juurdepääs õppimisvõimalustele on takistatud, kas majanduslikel põhjustel, aja- või huvipuuduse tõttu või mõnel muul põhjusel;
- tõsta Eesti riigi ja selle elanike konkurentsivõimet maailmas;
- saavutada jätkusuutlik majanduskasv;
- suurendada iga inimese läbilöögivõimet ning valmisolekut toimetulekuks elus;
- tugevdada kogu elanikkonna sotsiaalset integreeritust ja kodanikkonna kujunemist ning tõsta inimeste elukvaliteeti;
- saavutada Euroopa Ülemkogu poolt 2010. aastaks seatud strateegilised eesmärgid hariduses ja koolituses, milleks on kvaliteedi, juurdepääsu ja avatuse tagamine.

SISSEJUHATUS

Elukestva õppe ja täiskasvanuhariduse olemus

Lähtudes Euroopa Liidus kasutusel olevast elukestva õppe definitsioonist, mis on vastu võetud Euroopa Komisjoni ja EL-i liikmesriikide poolt² ning mida on täiendatud Euroopa Komisjoni Elukestva õppe memorandumide konsultatsioonide tulemuste põhjal³, mõistetakse elukestva õppe all:

„kõiki elu jooksul ette võetud õppetegevusi, eesmärgiga parandada oma teadmisi, oskusi ja kompetentsi vastavuses iseenda, kodanikkonna, ühiskonna (sotsiaalse sidususe) ja/või tööturu vajadustega ning seda nii formaalsel, mitteformaalsel kui ka informaaalsel kujul.”

Elukestva õppe definitsioon sisaldab kõiki õppetegevusi:

- mis on eesmärgilised, st tegevused, mis on ette võetud eesmärgiga “parandada käitumist, informatsiooni mõistmist, teadmisi, arusaamist, suhtumist, väärtusi või oskusi”;⁴
- mis on pidevad, st mis ei ole juhuslikud, vaid omavad “kestvuse ja jätkuvuse elemente”,⁵ kusjuures kestvuse lühimaid piire pole põhimõtteliselt sätestatud;
- olenemata sellest, kas nad on formaalsed või mitte; siia kuuluvad erinevad õppetüübid, nt õpipoisiks olemine, haridus ja koolitus töökohal või väljaspool seda, iseõppimine jne;
- sõltumata finantseerimisallikast, olgu selleks siis erasektor, avalik sektor, kolmas sektor või üksikisik;
- sõltumata õppimisvormist (kasutades traditsioonilisi või kaasaegseid vahendeid nagu nt informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad);⁶
- mille keskmes on õppija ja temapoolne õppimine, mitte õpetamine.

Elukestvaks õppeks võimaluste loomine

21. sajand on teadmiste, informatsiooni ja kommunikatsiooni sajand. Seda ajajärku iseloomustavad muutused ühiskonnas ja ülikiire tehnoloogiline areng. Piirid rahvusriikide vahel muutuvad üha nõrgemaks ning üldine globaliseerumine toimub järjest kiiremini. Tuleviku ametid nõuavad tunduvalt mitmekesisemaid võimeid ja teadmisi, kui seda suudab kindlustada meie tänane haridussüsteem.

Teadmistepõhine ühiskond vajab, et iga tema liige igas eluvaldkonnas oleks varustatud kõige uuemate teadmiste ja tööalaste oskustega. Haridussüsteemi reformimine ning elukestva õppe süsteemi juurutamine peavad garanteerima kõigile inimestele, olenemata nende eest, selliste teadmiste ja oskuste omandamise, mis võimaldaks neil kiiresti muutuvas elus edukalt toime tulla.⁷

² Tööhõive Juhised 2001; Aruanne Kölnis kokku tulnud Euroopa Ülemkogule “Common indicators for monitoring Guidelines”, Council doc 8745/1/99 rev 1, 31. mai 1999); “Memorandum on Lifelong Learning”.

³ Communication from the Commission: Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. COM (2001), lk 9.

⁴ ISCED97, punkt 9 – hariduse definitsioon.

⁵ ISCED97, punkt 9 – hariduse definitsioon.

⁶ Report of the Eurostat Task Force on Measuring Lifelong Learning, lk 9.

⁷ UNESCO Second International Congress on Technical and Vocational Education. 1999. Seoul.

Elukestva õppimise võtmerolli tuleviku Euroopa kujundamisel on Euroopa Liidus tunnustatud kõige kõrgemal tasandil. Liikmesriikide juhid on jõudnud ühisele seisukohale, et järgmise kümne aasta jooksul peab Euroopa Liit näitama selles osas eeskuju kogu ülejäänud maailmale. Euroopa peab tõestama, et on võimalik saavutada dünaamiline majanduskasv üheaegselt sotsiaalse sidusustunde tugevdamisega. Rõhutades seisukohta, et "inimesed on Euroopa peamine väärtus ja peavad seetõttu olema asetatud Euroopa Liidu poolt elluviidava poliitika tulipunkti", võib järeldada, et ennekõike just haridus- ja koolitussüsteemid peavad kohanema uue, 21. sajandiga kaasnevate muutustega ning "elukestvast õppimisest saab määrav moodus kodanikkonna, sotsiaalse sidususe ja tööhõive arendamisel"⁸.

Elukestva õppe põhimõtete ellurakendamise üheks põhjuseks Euroopa Liidus on see, et Euroopa on jõudsalt liikunud teadmispõhise ühiskonna ja majanduse suunas. Rohkem kui kunagi varem muutub juurdepääs uusimale informatsioonile ja teadmistele koos motivatsiooni ja oskusega kasutada kaasaegseid teabevahendeid, arvestades nii üksikute inimeste kui ka kogu ühiskonna huvisid, võtmeteguriks, millest sõltub Euroopa konkurentsivõime tugevdamine, samuti tööjõu läbilöögi- ja kohanemisvõime suurendamine tööturul toimuvate muutustega edukaks toimetulekuks. See on ka põhjuseks, miks Euroopa Liidu liikmesriigid on leidnud konsensuse enamikes küsimustes, mis puudutavad nende ühishuvi elukestva õppimise osas.

Täiskasvanuhariduse all mõistetakse:

terviklikku organiseeritud õpet, mis on sõltumatu õppe sisust, tasemest ja meetoditest; mille käigus täiskasvanud arendavad oma võimeid, parandavad oma tehnilisi või professionaalseid oskusi.

Elukestva õppe all mõistetakse õppimist sünnist surmani ja see hõlmab endas kõiki elu jooksul ette võetud õppetegevusi. Elukestva õppe mõiste sündis väitega, et õppimine ei lõpe kooliga, vaid kestab läbi kogu elu, rõhuasetus on õppimisel pärast formaalharidussüsteemis esmase hariduse omandamist ehk täiskasvanute õppimisel. Seetõttu keskenduvadki elukestvat õpet käsitlevad tekstid rohkem täiskasvanute õppimisvõimalustele. Käesolevas strateegias käsitletakse elukestvat õpet ja selle tähtsust, samas keskendub strateegia täiskasvanute õppimisvõimaluste analüüsimisele – olukorra kaardistamisele (millised on probleemid ja kitsaskohad) ja lahenduste pakkumisele.

⁸ European Council Presidency Conclusions, Lisbon, 23-24 March 2000, punktid 5, 24 ja 25, lk 2 ja 8; European Council Presidency Conclusions, Santa Maria da Feira, 19-20 June 2000, punkt 33, lk 6.

I PEATÜKK. TÄISKASVANUHARIDUSE HETKESEIS EESTIS

Elukestva õppe strateegia ning sellega kaasneva elluviimisplaani väljatöötamine ja realiseerimine tugineb kõigele sellele, mida täiskasvanuhariduse valdkonnas on Eestis tänaseks saavutatud. Järgnevalt on antud ülevaade täiskasvanuhariduse hetkeolukorrast.

Seadusandlus

Nii haridusseadusandlus kui ka koolituses osalemist toetav seadusandlus peavad motiveerima täiskasvanuid õppima ning looma võimalused kõikidele sihtrühmadele võimete kohases õppes osalemiseks. On oluline, et haridusseadusandlus oleks arusaadav ning võimaldaks õppijatel ning õppida soovijatel lihtsalt ja üheselt aru saada, millised on nendele pakutavad võimalused, millised on nende õigused ja kuidas nad saavad neile tagatud võimalusi kasutada ning õigusi kaitsta. Õppimise soodustamiseks peab haridusseadusandlus:

- sisaldama läbivana elukestva õppe ideed;
- olema üles ehitatud ühtsetel alustel, ühtse terminoloogiaga, arusaadavalt ja õiglaselt kõikide õppida soovijate suhtes;
- kaasama koolituse pakkumisse võimalikult paljusid institutsioone kõigis kolmes sektoris;
- looma mehhanismi elukestva õppe rahastamiseks ja kvaliteedi tagamiseks;
- võimaldama varasema õpi- ja töökogemuse arvestamist edasistes õpingutes.

Täiskasvanuharidust reguleerib alates 1993. aasta novembrist täiskasvanute koolituse seadus (edaspidi TäKS), mis sätestab iga inimese õiguse pidevaks enesetäiendamiseks kogu eluea vältel; riigi ja omavalitsuste, samuti tööandjate kohustused täiskasvanute koolituse koordineerimisel ja elluviimisel; täiskasvanuhariduse finantseerimise riigieelarvest. Lisaks TäKS-ile on peamised täiskasvanuhariduse valdkonda reguleerivad õigusaktid järgmised:

Põhikooli ja gümnaasiumiseadus (1993, edaspidi PGS) ja selle alusel kehtestatud haridus- ja teadusministri määrus "Põhikooli ja gümnaasiumi õhtuses ja kaugõppevormis õppimise ning põhikooli ja gümnaasiumi eksternina lõpetamise tingimused ja kord". Õigusaktid reguleerivad täiskasvanute õppimisvõimalusi põhikoolis ja gümnaasiumis. Nende alusel on täiskasvanutel võimalik täiskasvanute gümnaasiumis või päevase õppevormiga gümnaasiumi vastavas osakonnas õppida õhtuses ja kaugõppe vormis või lõpetada kool eksternina.

Kutseõppeasutuse seadus (1998, edaspidi KutÕS) ja selle alusel kehtestatud haridusministri määrus "Täiskasvanute tööalase koolituse kutseõppeasutuses korraldamise tingimused ja kord". Õigusaktid reguleerivad põhihariduse baasil kutsekeskhariduse tasemel õhtuses ja kaugõppe õppevormis õppimist ja keskhariduse baasil kutsekeskhariduse tasemel täis- ja osakoormusega õppimist. Täiskasvanute tööalase koolituse läbiviimisele kutseõppeasutustes seab nõuded haridusministri kehtestatud määrus, mille kohaselt võib kutseõppeasutus korraldada täiskasvanutele tööalast koolitust õpetatavates valdkondades. Õppemateriaalse baasi ja kvalifikatsiooninõuetele vastavate pedagoogide olemasolul võib õppeasutus korraldada koolitust ka teistes valdkondades.

Rakenduskõrgkooli seadus (1998, edaspidi RakKKS) reguleerib täis- ja osakoormusega õppimist ja eksternina õppimist, samuti varasema õpi- ja töökogemuse arvestamist. Seadus annab õppeasutuse nõukogule õiguse sätestada täiskasvanute tööalase koolituse pakkumise valdkonnad, vormid ja korra.

Ülikooliseadus (1995, edaspidi ÜKS) reguleerib täis- ja osakoormusega õppimist ja eksternina õppimist, samuti varasema õpi- ja töökogemuse arvestamist. Seadus annab ülikooli nõukogule õiguse kinnitada korraldatava tööalase koolituse valdkonnad, vormid ja korra.

Erakooliseadus (1998, edaspidi EraKS) reguleerib erakoolide loomist ja tegutsemist. Seaduse kohaselt peavad kõik eraõiguslikud juriidilised isikud, kelle poolt pakutava õppe maht kestab enam kui 120 tundi või kuus kuud aastas, moodustama erakooli ning taotlema koolitusloa.

Noorsootöö seaduse (1999, edaspidi NTS) kohaselt on noor seitsme kuni kahekümne kuue aastane isik. Seega kehtib regulatsioon kõikidele nimetatud vanusegruppi jäävatele isikutele, sealhulgas noortele täiskasvanutele vanuses 18-26 eluaastat.

Töötü sotsiaalse kaitse seadus (2000, edaspidi TSKS) reguleerib töötutele sotsiaalsete garantiide tagamist riigi poolt.

Tööturuteenuse seadus (2000, edaspidi TTTS) reguleerib töötajatele ja töötutele tööturuteenuste osutamist.⁹ Seaduse alusel on töötul võimalik taotleda tööturukoolitust, mille kestus reeglina on kuni kuus kuud. Tööhõiveamet võib tellida ka pikema koolituse kui töötule on tagatud töökoht ja selle koolituse eest maksab tulevane tööandja. Tööturukoolituse all mõistetakse eelkõige tööalast koolitust, mille eesmärgiks on konkurentsivõime tõstmine tööjoturul. Lisaks muudele teenustele on töötul õigus saada kutsenõustamist.

Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus (2000). Seadus loob võimalused riikliku koolitustoetuse maksmiseks põllumajandussektoris töötavatele inimestele.

Tulumaksuseadus (1999, edaspidi TuMS). Seaduse alusel on inimesel õigus tulumaksuvabastusele koolituseks kulunud summa ulatuses. Erisoodustusena käsitletakse tööandja poolt töötaja tasemekoolituseks või vabahariduslikuks koolituseks tehtud kulutusi.

Käibemaksuseadus (2001). Seaduse alusel ei maksustata käibemaksuga alus-, põhi-, kesk- või kõrgharidust, üldharidusega seotud eraõppetundide andmist ja muud koolitust, välja arvatud äriühingu või füüsilisest isikust ettevõtja pakutav koolitus.

TäKSi alusel jaguneb täiskasvanute koolitus tasemekoolituseks, tööalaseks koolituseks ja vabahariduslikuks koolituseks.

Tasemekoolitus

Täiskasvanute tasemekoolituse all mõistetakse väljaspool päevast õpet või täiskoormusega õpet omandatavat põhi-, kesk- või kõrgharidust. Põhiharidust ning üldkeskharidust on täiskasvanutel võimalik omandada täiskasvanute gümnaasiumides ning üldhariduskoolide juures avatud õhtustes või kaugõppeosakondades. 2004/2005. õppeaastal oli Eestis kokku 33 õppeasutust, kus täiskasvanutel oli võimalik õhtuses õppevormis, kaugõppe õppevormis või eksternina omandada üldharidus. Põhihariduse ja üldkeskhariduse omandamine riigi- ja munitsipaalõppeasutustes on õppemaksuta. Põhihariduse omandamine õhtuses ja kaugõppe vormis ning kooli lõpetamine eksternina on lubatud koolikohustusliku vanuse ületanutele, kes ei ole omandanud põhiharidust. Üldkeskhariduse omandamine on lubatud põhihariduse omandanutele. Võimaldamaks kutsekeskhariduse omandamist väljaspool päevast õppevormi,

⁹ Sotsiaalministeeriumi eestvedamisel koostatud tööturumeetmete kontseptsiooni raames toimuvad 2005. aastal muudatused tööturuteenustes ja -toetustes, mis seisnevad peamiselt töötajate aktiivsuse toetamises, individuaalses lähenemises ja tööturuteenuste mitmekesistamises.

finantseerib riik kutseõppeasutustes keskhariduse järgselt osakoormusega õpet. Kõrghariduse omandamiseks pakuvad paindlikke õppevorme nii rakenduskõrgkoolid kui ka ülikoolid. Kõrghariduse omandamine osakoormusega õppes on õppija jaoks enamasti tasuline, finantseeritakse ainult riigi jaoks prioriteetseid valdkondi (kõrghariduseta õpetajad).

Töölane koolitus

Töölase koolitust täiskasvanutele pakuvad paljud eraõiguslikud juriidilised isikud, aga nende kõrval järjest enam ka rakenduskõrgkoolid, ülikoolid ja kutseõppeasutused. Teatud valdkondades pakuvad koolitust peamiselt ülikoolid (õpetajad, arstid). Samas tegutseb erasektor koolitusturul väga jõuliselt. EraKS-i kohaselt peavad erakoolid, kelle korraldatav õpe kestab enam kui 120 tundi või kuus kuud aastas, taotlema Haridus- ja Teadusministeeriumilt koolitusluba. Töölase koolitust pakuvad järjest enam kutseliidud, kes korraldavad koolitust EraKS-i kohaselt. Üldisel koolitusmaastikul pole kutseliitude osa küll suur, kuid kutseeksami sooritamisel ja kutse omistamisel on kutseliidu enda poolt korraldatud töölasel koolitusel oluline roll.

Vabahariduslik koolitus

Vabahariduslikku koolitust pakuvad kõikides Eesti maakondades paiknevad koolituskeskused – ülikoolide suveülikoolid, rahvaülikoolid, vabahariduslikud koolituskeskused ja kultuurikeskused. Populaarsemad kursused on kunsti- ja kultuurikursused, keelekursused, majandus- ja arvutiõppekursused.

Erinevate ministeeriumide vastutusala

Valdkonna eestvedajaks on Haridus- ja Teadusministeerium, samas ei tohi ühe ministeeriumi roll selles valdkonnas kujuneda monopoolseks. Valdkonda reguleerivad küll põhiliselt haridusseadusandluse õigusaktid, kuid õppimisvõimaluste loomisega käivad kaasas erinevad tugistruktuurid (maksupoliitika, toetused, tööhõivepoliitika jms). Seetõttu on oluline Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöö teiste ministeeriumide ja nende allasutustega.

- Sotsiaalministeeriumi vastutusallas on töötute ja töötajate tööturuteenused (teavitamine tööturu olukorrast ja tööturukoolituse võimalustest, töövahendus, tööturukoolitus, kutsenõustamine, tööturutoetus ettevõtluse alustamiseks). Neid teenuseid pakuvad ministeeriumi haldusala asutuse Tööturuameti koosseisu kuuluvad tööhõiveametid. Koostöös Sotsiaalministeeriumiga langetatakse otsuseid, mis puudutavad sotsiaalsete garantiide tagamist õppijatele.
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Tööturuameti, regionaalministri, tööandjate ja töötajate ühenduste ning kutseliitude koostöös koostatakse riigi poolt finantseeritavate koolituskohtade tellimus kutseõppeasutustele. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on näidanud üles koostöövalmidust väheneva osatähtsusega majandusharude identifitseerimisel. Juurdepääs õppimisvõimalustele ja nõustamisteenuse kättesaadavus on väga oluline töötajatele väheneva osatähtsusega sektorites, et suurendada nende töötajate konkurentsivõimet tööjoturul. Riikliku koolitustellimuse (edaspidi RKT) kõrghariduses koostab Haridus- ja Teadusministeerium koostöös paljude partneritega, kelleks on teised ministeeriumid, Eesti Tööandjate Kesklit, Statistikaamet, Kutsekvalifikatsiooni SA, Rektorite Nõukogu, Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogu, Eraülikoolide Rektorite Nõukogu, Eesti Üliõpilaskondade Liit. Oma ettepanekud RKT osas teevad ka erinevad kutseliidud.
- Rahandusministeeriumiga koostöös langetatakse otsuseid, mis puudutavad täiskasvanuhariduse rahastamist laiemalt, sealhulgas kehtivat maksusüsteemi ja soodustusi õppijatele. Rahandusministeeriumi koosseisu kuulub Statistikaamet, kes tegeleb täiskasvanute koolituse kohta statistika kogumisega.

Vabariigi Valitsuse korraldusega on moodustatud Täiskasvanuhariduse Nõukogu. Nõukogu ülesanne on nõustada valitsust täiskasvanuhariduse küsimustes. Nõukogusse kuuluvad järgmised institutsioonid: Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Sotsiaalministeerium, Rahandusministeerium, Põllumajandusministeerium, Tööturuamet, Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove, Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, Sihtasutus Archimedes, Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutus, Tallinna Ülikool, Tallinna Täiskasvanute Gümnaasium, Türi Tehnika- ja Maamajanduskool, Tartu Ülikool, Eesti Vabaharidusliit, Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon Andras, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Ametiühingute Keskliit, Teenistujate Ametiühingute Keskorganisatsioon TALO. Nõukogus esindatud institutsioonide mitmekesisus laiendab täiskasvanuhariduse valdkonna kandepinda ja aitab langetada erinevate osapoolte huve ja vajadusi arvestavaid otsuseid.

Täiskasvanuhariduse rahastamine

Täiskasvanute õppimisvõimaluste ja -tingimuste parandamine ning täiskasvanuhariduses osalejate osakaalu suurendamine eeldab muudatusi rahastamissüsteemis. Finantseerimise alused ja toetav seadusandlus vajavad muutmist ning täiendamist. Eelkõige tähendab see oluliselt suuremate toetuste eraldamist täiskasvanuharidusele. Kehtiv seadusandlus võimaldab riigieelarve kaudu finantseerida täiskasvanute koolitust järgmiselt.

Tasemekoolitus

- Õhtuses ja kaugõppes põhihariduse ja üldkeskhariduse omandamine täiskasvanute gümnaasiumides kõikidele soovijatele.
- Osakoormusega kutsekeskhariduse omandamine keskhariduse baasil ligikaudu 700 kuni 800 koolituskoha ulatuses.
- Osakoormusega õpe teatud valdkondades kõrghariduses (nt kõrghariduseta õpetajad, koolijuhtide magistriõpe).

Töölane koolitus

- Seaduse kohaselt on riigieelarves ette nähtud vahendid vaid pedagoogide (3% palgafondist), ametnike (2-4% palgafondist) ning töötute ja töötajate (Sotsiaalministeeriumi vastutusallas) täiend- ja/või ümberõppeks. Põllumajandusministeerium on rakendanud ka koolitustoetuste maksmist põllumajandussektoris töötavate inimeste täienduskoolituseks.

Vabahariduslik koolitus

- Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest eraldatakse konkursi korras vahendeid ligikaudu 45 vabaharidusliku koolituskeskuse juhi ja pedagoogide töötasu toetuseks. Konkursi korraldamine, toetuste jagamine ja toetust saavate keskuste meetodiline juhendamine on lepingu alusel tellitud vabahariduslike koolituskeskuste katusorganisatsioonilt Eesti Vabaharidusliidult.

Seega tasuvad koolituse eest enamasti inimesed ise või tööandjad. Samuti toetavad koolitust omal äranägemisel teised huvitatud osapooled – nt kohalikud omavalitsused üldhariduse ja vabahariduse puhul. Riik toetab siiski inimeste koolituses osalemist kehtiva maksusüsteemi kaudu. Tulumaksuseaduse alusel on inimesel õigus tulumaksuvabastusele koolituseks kulunud summa ulatuses ja tööandja poolt rahastatud tööalast koolitust ei käsitleta erisoodustusena, samal ajal loetakse erisoodustuse alla tööandja poolt töötaja tasemekoolituse ja vabaharidusliku koolituse rahastamine. Käibemaksuseaduse alusel ei maksustata käibemaksuga alus-, põhi-, kesk- või kõrghariduskoolitust, üldharidusega seotud

eraõppetundide andmist ja muud koolitust, välja arvatud äriühingu või füüsilisest isikust ettevõtja pakutav koolitus.

Riigieelarves on Haridus- ja Teadusministeeriumi kaudu vahendid ette nähtud Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud täiskasvanuhariduse riiklike prioriteetide elluviimiseks, täiskasvanuhariduse projektide rahastamiseks ning vabahariduslike koolituskeskuste ja Eesti Vabaharidusliidu tegevuse toetuseks. Riigieelarvest täiskasvanute koolituse toetuseks eraldatud vahendid on alates 1990. keskpaigast püsinud samal tasemel, 2004. aastal toimus langus, vabahariduslike koolituskeskuste ja Eesti Vabaharidusliidu tegevuse toetus vähenes 50% võrra (neljalt miljonilt kahele miljonile).

TäKS võimaldab koolitus- ning uuringute prioriteetide väljakuulutamist, kohustades HTM-i oma eelarves ette nägema vahendid prioriteetide elluviimiseks. Sellisel kujul kitsendab regulatsioon HTM-i võimalusi süsteemi arendada ning ei taga võimalust koolituse kättesaadavust parandada. Seetõttu on HTM-i poolt koostatud TäKS-i muudatuste eelnõu, mille sisu on asendada koolituse rahastamine arendustegevuse rahastamisega ning mis looks HTM-ile kui vastava valdkonna koordineerimise eest vastutajale paremad võimalused tagada süsteemi kui terviku väljaarendamise võimalused ja tingimused. Eesmärgiks on lõpetada vastava paragrahvi alusel koolitusprojektide rahastamine ja hakata rahastama tegevusi, mis on vajalikud täiskasvanuhariduse süsteemi arendamiseks. Seega ei kuuluta Vabariigi Valitsus enam prioriteedina välja koolitusteemasid, vaid täiskasvanuhariduse ja elukestva õppe süsteemi arengut toetavaid tegevusi.

Lähiaastatel on valdkonna arendamiseks ja riiklike prioriteetide elluviimiseks võimalik kasutada lisaressurssi ESF-i vahendite näol. Riikliku arengukava „Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmidokument 2003-2006” (edaspidi RAK) esimese prioriteedi meetme 1.1 esimese programmeerimisperioodi (2004-2006) kogumaht on 838 479 613 krooni, millest 25% on Eesti avaliku sektori toetus ja 75% ESF-i toetus. ESF-i esimesel programmeerimisperioodil kehtib reegel n+2, mis tähendab, et projekti tegevused peavad olema lõpetatud hiljemalt 2008. aasta juuniks, seega on võimalik kasutada rahalisi vahendeid 2008. aastani. Järgmise programmeerimisperioodi (2007-2013) kogumaht ei ole hetkel teada, toetuse suurus oleneb riigi SKP-st ja projektidest, mille alusel toetust taotletakse.

Lisaks ESF-ile on projektipõhiselt võimalik taotleda toetust Socratese allprogrammist Grundtvig, mis on suunatud täiskasvanuharidusele. Grundtvig koosneb omakorda neljast allprogrammist ja nende raames toetatakse:

- Euroopa koostööprojekte;
- projekte, mis on suunatud täiskasvanuhariduse valdkonnas tegutsevate väikeorganisatsioonide koostöö edendamisele ja soodustavad õppijate ja koolitajate koostööd;
- täiskasvanuhariduse personalikoolitust;
- koostöövõrgustiku projekte, mille käigus erinevate riikide organisatsioonid teevad koostööd, mille tulemusel paraneb nende teadlikkus elukestva õppimise Euroopa dimensioonist.

Statistika ja uuringute tulemused¹⁰

Demograafiline olukord

Õppimisvõimaluste pakkumisel peab arvestama Eesti demograafilise olukorraga (rahvastiku vananemine ja sündimuse vähenemine). Eesti rahvaarv vähenes loomuliku iibe ja väljarände tagajärjel kahe viimase, 1989. ja 2000. aasta rahvaloenduste vahelisel ajal peaaegu 12,5% võrra. 2003. aastal oli Eesti rahvaarv 1,35 miljonit. Üle 60-aastaste osakaal rahvastikus oli 2003. aastal ligi 21,8% ning aastaks 2020 tõuseb see prognooside kohaselt 25%-ni elanikkonnast. Sündide arv langes 25 056 sünnilt 1987. aastal, mil sündimus oli kõigi aegade suurim, 12 275 sünnile 1998. aastal. Pärast seda on sündimus püsinud suhteliselt madalal tasemel: 2003. aastal sündis 13 133 last.

Rahvastiku vananedes on lisaks investeerimisele töötute ja töötajate koolitusse vaja investeerida ka juba tööturul olevate või pärast vaheaega sinna suunduvate täiskasvanute täiend- ja ümberõppesse. Erilist tähelepanu vajavad riskigruppidesse kuuluvad isikud: maapiirkondades elavad ja keskmisest madalama sissetulekuga inimesed; ilma erialase ettevalmistuseta inimesed; üle keskea inimesed, keda ähvardab tööturult väljalangemine; noored lapsevanemad. Uuendamist vajavad nii baasoskused (keeled, IKT) kui ka erialased teadmised ja oskused.

Riskirühmad

Riskirühmadeks on eelkõige ilma erialase ettevalmistuseta noored ja täiskasvanud, haridussüsteemist väljalangenud, erivajadustega inimesed, mitte-eestlased, kes ei valda eesti keelt, ning madala haridustasemega ja üle 45- aastased inimesed.

1999. aasta vaesusuuring näitas, et madal haridustase tähendab kõrgemat individuaalset vaesuriski. 31,3% tööealisest elanikkonnast¹¹, kellel oli algharidus, elas vaesuses. Põhiharidusega tööealiste elanike seas oli vaeseid 26,5% ning kesk- või kõrgharidusega elanike seas 17,9%. Majanduslikult vähekindlustatud inimestel esineb enam terviseprobleeme ning võib täheldada sagedasemat tervist kahjustavat käitumist. Tervist kahjustav käitumine (eelkõige alkoholi- ja narkosõltuvus) omakorda põhjustab töövõime ja töö kaotust, elutingimuste halvenemist, kodutust.

Viimastel aastatel on suurenenud põhikooli katkestajate arv. Igal aastal katkestab põhikooli ligi tuhat noort. 2000. aasta rahvaloenduse andmetel oli põhihariduseta ligi 12 000 17-49-aastast inimest, kohalike omavalitsuste andmetel võib põhihariduseta inimeste arv 17-24 aastaste seas ulatuda kuni 10 000 ja 25-49-aastaste seas kuni 11 000 isikuni. Nii tööjõu-uuringud kui ka rahvaloenduse andmed näitavad, et põhihariduseta inimestel on kesised väljavaated töö leidmiseks, lisaks on neil suuremad toimetulekuprobleemid ja sagedasemad kokkupuuted õigusrikkumistega. Riigikontrolli analüüs näitas, et ligi 13% 18-55-aastastest põhihariduseta inimestest on kinnipeetavad või kriminaalhooldusalused. 2003. aastal kulus ühe kinnipeetava ülalpidamiseks vanglas 5 428 krooni kuus. Vanglate ülalpidamiskulud 2003. aastal olid 298 miljonit krooni ja 2002. aastal 279 miljonit krooni.

¹⁰ Statistika tasemekoolituses, tööalases koolituses ja vabahariduslikus koolituses on välja toodud lisa 4.

¹¹ Selles uurimuses loeti tööealiseks inimesi vanuses 15-59 eluaastat.

Koolituse kättesaadavus

Olles Euroopa Liidu liikmesriik, peab Eesti oma tegevuses lähtuma Euroopa tasandil seatud eesmärkidest. 2000. aastal võeti Euroopa Ülemkogu erakorralisel tippkohtumisel vastu Lissaboni strateegia, mis seadis eesmärgiks muuta EL maailma kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmistel põhinevaks majanduspiirkonnaks. Majandus- ja sotsiaalpoliitika eesmärgiks peab Lissaboni strateegia kohaselt kujunema täistööhõive taastamine ning tingimuste loomine hariduse, koolituse ja elukestva õppe võimaldamiseks. Strateegia seab eesmärgiks täiskasvanuhariduse osakaalu suurenemise 15%-ni¹² tööga hõivatute koguarvust. Eurostati 2003. aasta tööjõuturu uuringu¹³ järgi osales Eesti 25–64 aasta vanustest isikutest täiskasvanuhariduses 6,2%¹⁴. Vastav näitaja oli Eestis kõrgeim 1999. aastal, kui osalusprotsent oli 6,5. Euroopa Liidu 25 liikmesriigi keskmine on 9,0% ja 15 liikmesriigi keskmine 9,7%. Ühed eesrindlikumad on Skandinaavia riigid, kus osalejate arvud on kõrged: Soome – 17,6%, Rootsi – 34,2%, Norra – 21,3%, Taani – 18,9%.

Saar Polli 2001. aasta uuringu¹⁵ andmetel osales 2001. aasta jooksul Eestis erinevates koolitusvormides 13% 15–74-aastastest inimestest.¹⁶ Õppima asumise põhjustena nimetasid inimesed enesearendamise vajadust, ametialase kvalifikatsiooni tõstmise soovi, kompetentsuse suurendamist, töökoha suunamist ja soovi olla konkurentsivõimeline. Huvi õppimise vastu on meeste ja naiste hulgas võrdlemisi sarnane, meestest osales koolituses 12%, naistest 14%. Kui naiste puhul on õppima asumisel ülekaalukalt esikohal soov enesearendamiseks, siis meeste puhul oli peamiseks ametialase kvalifikatsiooni tõstmine. Samas ilmnes uuringust üllatavalt, et suure hulga inimeste jaoks on võõristav täiskasvanuna koolipinki istuda. Kõige levinumaks põhjuseks, miks õppida ei soovita, peetakse vanust – “olen õppimiseks liiga vana”. Mitteõppimise põhjustena järgnevad õppimisvajaduse puudumine ning rahanappus. Uuring näitas, et kõrgema sissetulekuga inimesed osalevad koolituses suuremal määral kui madalama sissetulekuga inimesed. Vaadates aktiivsemate õppijate hariduslikku tausta, võib täheldada järgmist tendentsi – mida kõrgem on inimese haridustase, seda rohkem väärtustab ta õppimist ka pärast (kõrg)kooli lõpetamist.

2000. aastal osales Eesti esmakordselt rahvusvahelises uuringus „Täiskasvanute koolitus ettevõtetes”. Uuring hõlmas kõiki EL-i riike, enamikku kandidaatriike ja liitu mittekuuluvaid riike. Eestis korraldas uuringu Statistikaamet. Eesmärgiks oli uurida töötajate täienduskoolitusega seonduvaid aspekte ettevõtetes 1999. aastal. Uuringu üldkogumisse kuulus ligi 6500 ettevõtet, tegemist oli valikuuringuga ja valimisse sattus 2315 ettevõtet. Seega esindas iga küsimustiku täitnud ettevõtte lisaks endale ka veel mitut teist sama põhitegevusala ja suurusklassiga ettevõtet.

Tulemused näitasid, et 63% kõigist uuringuga hõlmatud ettevõtetest pakkus oma töötajatele täienduskoolitust. Koolitusvalmidus on otseselt seotud ettevõtte töötajate arvuga: 10-19 töötajaga ettevõtetest pakkus töötajatele koolitusvõimalust 56%, sarnane olukord valitses ettevõtetes, kus töötajate arv oli 20-29. Keskmise suurusklassi ettevõtetest (50-249 töötajat) pakkus koolitust juba 85%. Enam kui 500 töötajaga ettevõtted leidsid kõik võimaluse töötajaid koolitada, selliseid ettevõtteid oli uuringus 52. Kursusi korraldanud ettevõtetes oli keskmiselt

¹² Praeguseks korrigeeritud 12,5%-ni.

¹³ <http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/queen/display.do?screen=detail&language=en&product=STRIND&root=STRIND/strind/emploi/em051>

¹⁴ Osalejateks loetakse inimesed, kes osalesid mingit liiki koolituses nelja nädala jooksul enne küsitluse läbiviimist.

¹⁵ Uuring ei kajasta vabahariduslikku koolitust. <http://www.hm.ee/>

¹⁶ Üleriigiline küsitlus viidi läbi ajavahemikus 21.–30. november 2001. Vastanute kodudes küsitleti suulise intervjuu vormis 1008 inimest, vanuses 15–74 aastat.

67 töötajat. Kursustest võttis osa 27,6% töötajatest ehk 18 töötajat. Koolituse kestuse kohta selgusid järgmised andmed: 31 koolitustundi osaleja kohta, 8,6 tundi iga töötaja kohta. Koolituskulu oli 7 007 krooni osavõtja kohta, ettevõttes keskmiselt 126 126 krooni 18 koolitatud töötaja kohta. Nende tulemuste põhjal võib oletada, et väikestel ettevõtetel oli enam finantsraskusi, neil puudusid koolitamiseks rahalised vahendid ja oli keeruline leida asendaja koolitusel viibivale töötajale.

Kuna paljud tööjõuturu osalised on omandanud hariduse ja kutseoskused ülikoolides, kutsekoolides või tehnikumides aastakümneid tagasi, on täienduskoolituse vajadus ilmne. Samas on koolitus ettevõttele kulukas, sest lisaks koolituskulude katmisele tuleb hüvitada töötajatele töötasu koolitusel viibitud töötundide eest, leida asendustöötaja, pealegi tekib veel oht, et koolitatud töötaja asub tööle konkurendi juurde.

Uus samalaadne rahvusvaheline uuring, mis käsitleb nii täiskasvanute koolitust ettevõtete tasandil kui ka täiskasvanute koolitust ettevõtetes isiku tasandil, on kavandatud läbi viia Statistikaameti poolt vastavalt 2006. ning 2007.aastal. Uuringu tulemused avaldatakse 2008. aastal. Eesmärgiks on uurida ettevõtete koolitusega seonduvaid andmeid ja hoiakuid 2005. ning 2006. aasta kohta. Lisaks on suurema rahvusvahelise uuringuna kavandamisel OECD täiskasvanuhariduse uuring. OECD poolt täiskasvanuhariduse valdkonnas läbi viidavat uuringut toetab ka Euroopa Komisjon, kes on saanud EL-i liikmesriikidelt mandaadi OECD-ga antud valdkonnas läbirääkimiste pidamiseks. Uuringu läbiviimine jääb eeldatavalt aastasse 2006 või 2007, mis Eesti otsuse korral uuringus osaleda tähendab ka rahalisi vahendeid nendeks aastateks.

Eesti Vabaharidusliidu poolt 2002. aastal läbi viidud uurings „Eesti vabaharidusliku koolituse analüüs”¹⁷ käsitleti vabahariduslikus koolituses õppijaid, nende ootusi ja väärtusi, anketeeriti kohalike omavalitsuste esindajaid, et selgitada välja nende teadlikkus vabaharidustegevusest ja nende hoiakud selle suhtes, intervjueriti vabahariduslike koolituskeskuste juhte. Analüüsiti ka koolituskeskuste viimase kolme kuu aruandeid. Uuring näitas, et riigieelarvelise finantseerimise vähenemine toob kaasa kursuste hinna tõusu, mis otseselt mõjutab õppijate arvu. Põhjamaades toetavad valitsused rahaliselt vabaharidusliku koolituse andmist, kuna väärtustatakse inimeste aktiivset osalemist kursustel, mis soodustab sotsiaalsete võrgustike teket ja aktiivsete kodanike kujunemist. Ühtlasi väärtustatakse kõrgelt vabahariduse sotsiaalset ja kultuurilist aspekti.

Vabahariduslike koolituskeskuste toetamist riigieelarvest alustati 1995. aastal ja 1995. aastast alates hakkas vabahariduslike koolituskeskuste arv kasvama (1994 – 35, 1995 – 45, 1996 – 50, 1997 – 59, 1998 – 63, 1999 – 64). Aastal 2000 jõustus seadusemuudatus, mille kohaselt on toetuse saamise eeltingimuseks koolitusloa olemasolu. Nimetatud eeltingimus toetuse saamiseks ei muutnud oluliselt tegutsevate koolituskeskuste arvu, kuid vähenes toetuse saajate arv (2000 – 47, 2001 – 42, 2002 – 43, 2003 – 47). Tänu sellisele toetuspoliitikale kujunes välja ühtlane vabahariduslike koolituskeskuste võrk, milles õppijate arv on aastati olnud erinev, ent 2000. aastast alates kasvutendentsiga (2000 – 32 925, 2001 – 34 770, 2002 – 35 403, 2003 – 37 714).

Eesti vabahariduslikes koolituskeskustes on populaarsemad kursused kunsti- ja kultuurikursused, keelekursused, majandus- ja arvutiõppe kursused. 2000/2001. õppeaastal moodustasid vabahariduslikes koolituskeskustes¹⁸ õppijatest 84% naised ja 16% mehed,

¹⁷ <http://www.hm.ee/>

¹⁸ 47 vabaharidusliku koolituskeskuse andmete põhjal.

enamus 30-nda ja 49-nda eluaasta vahel. 29% õppijatest olid vanuses 30–39 aastat ja 22% 40–49 aastat. Õppijate arv kahaneb ealiselt mõlemas suunas. Kui nooremate inimeste (kuni 30-aastased) väiksem osavõtt vabahariduslikust koolitusest on tõenäoliselt seotud õpingutega formaalharidussüsteemis, siis vanemad inimesed (üle 50 eluaasta) on õppimisest võõrdunud ja omavad sageli iganenud arusaama, et õppimine on noorte privileeg.

76% õppijatest osales kursustel juba mitmendat korda. Enamus neist teab, mida õppida tahab, kuna kursus valitakse eelkõige teema järgi (82% vastanutest). Kuna valikuid tehakse teadlikult, siis on ka ootused õpingute suhtes konkreetsed. Kõikide vastanute vastused näitavad, et loodetakse omandada eelkõige uusi teadmisi (75%) ja kasutada neid igapäevases elus ja töös. Seega võrdsustatakse õppimine teadmiste omandamisega. Ligi pooled vastanutest väitsid, et õppimine mõjub hästi enesetundele. Üldiselt võib vabahariduslikus koolituses osalevate õppijate eesmärged võrrelda taseme- ja täienduskoolituses õppijate omadega: väga tähtis on enda harimine, parem toimetulek tööga ja eneseusu suurendamine.

Tallinna Ülikooli (TLÜ) eestvedamisel viiakse 2003-2005. aastal läbi uuring „Andragoogilise, sotsiaalse ja psühholoogilise aspekti tegurite koosmõju täiskasvanute õppimisvalmisolekule ja koolitusaktiivsuse kujunemisele elukestva õppe kontekstis”. Uurimuse teostajaid huvitavad järgmised küsimused: milline on nende tegurite koosmõju täiskasvanu kui õppija käitumisele erinevate põlvkondade lõikes; millised tegurid mõjutavad täiskasvanu valmisolekut õppimiseks; millised tegurid mõjutavad täiskasvanu koolitusaktiivsust. Valimi moodustavad erinevate sihtgruppide ja põlvkondade esindajad. Õppimisvalmisoleku ja koolitusaktiivsuse kujunemise ja seda mõjutavate tegurite analüüs aitab edaspidi teadlikult planeerida ja kujundada täiskasvanuhariduse poliitikat, teooriat ja praktikat suunas, mis motiveeriks ja soodustaks õppimist täiskasvanueas.

Tõukefondide kasutamine

Aastal 2004 avanesid Eestile Euroopa Liidu tõukefondid, mille abiga on Haridus- ja Teadusministeerium planeerinud tegevused elukestva õppe arendamiseks. Elukestvaks õppeks võimaluste ja tingimuste loomise vajalikkust on kirjeldatud riiklikus arengukavas “Eesti riiklik arengukava EL-i struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2003-2006” (RAK) ja RAK-i programmitäiendus. RAK-i esimene prioriteet on inimressursi arendamine. Esimesel prioriteedil on neli meetet.

Meede 1.1. Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem. Meetme üldine eesmärk on inimressursi arendamine ja konkurentsivõime suurendamine tööturul haridus- ja koolitussüsteemi täiustamise, elukestvaks õppeks vajaliku keskkonna loomise ning koolituse pakkumise kaudu. Meetme spetsiifilised eesmärgid on:

- õppe kvaliteedi tagamine;
- võrdsete võimaluste loomine hariduse omandamiseks;
- tingimuste loomine ja võimaluste pakkumine elukestvaks õppeks.

Meetme raames on elukestva õppe arendamiseks ette nähtud tööalase koolituse pakkumine töötavatele täiskasvanutele ja madalama konkurentsivõimega täiskasvanutele; koolitajate koolitus; infosüsteemi loomine täiskasvanute õppimisvõimaluste kohta; õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi väljatöötamine ja juurutamine; nõustamisteenuse pakkumine; kutsekvalifikatsioonisüsteemi edasiarendamine ja rakendamine.

Meede 1.2. Inimressursi arendamine ettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks. Meetme üldiseks eesmärgiks on vältida tööpuuduse teket, aidates

suurendada töötajate teadmisi, oskusi ja kohanemisvõimet. Meetme kaudu teostatakse ettevõtetes töötavate inimeste täiend- ja ümberõpet. Meetme spetsiifilised eesmärgid on:

- saavutada investeeringute kasv tööjõu täiend- ja ümberõppesse;
- julgustada potentsiaalseid ettevõtjaid ettevõtlusega alustama, pakkudes neile vajalikke ärijuhtimise alaseid oskusi;
- suurendada juhtide teadmisi uutest juhtimismeetoditest, samuti turundusest ja ekspordist;
- võimaldada ettevõtetes uute tehnoloogiate ja kvaliteedijuhtimise süsteemide kasutuselevõttu, toetades töötajate vastavat väljaõpet nende rakendamiseks.

Meetme raames toetatakse ettevõtete töötajate ja juhtide koolitust; koolitusvajaduse väljaselgitamist; õppekavade arendust; koolitajate koolitust; ekspertide, ettevõtlusnõustajate, infokeskuste töötajate kutsestandardite väljatöötamist; koolitajate, ekspertide, konsultantide hindamist ja akrediteerimist. Toetust saavad ettevõtted, eriti soositud on väike- ja keskmise suurusega ettevõtted, ametiliidud, erialaliidud, ettevõtlusorganisatsioonid, koolitajad, eksperdid, konsultandid ja ettevõtluse arendamise organisatsioonid.

Meetmed 1.1 ja 1.2 täiendavad teineteist vastastikku. Meetme 1.1 puhul on keskmes inimese soovidele ja majanduse vajadustele vastava koolituse pakkumine. Meetme 1.2 puhul lähtutakse ettevõtete ja majanduse vajadustest.

Meede 1.3. Võrdsed võimalused tööturul. Meetme üldine eesmärk on töötuse ja seeläbi ka vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse laiaulatuslikum ja tõhusam ennetamine ja leevendamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine. Meetme spetsiifilised eesmärgid on:

- integreerida tööturule töötuid ja koondamisteate saanud töötajaid;
- võimaldada riskirühmadele paremat ligipääsu tööturule;
- tõsta tööturuteenuste tulemuslikkust ja kvaliteeti.

Toetatakse töötute ja koondamisteate saanud töötajate täiend- ja ümberõpet; riskirühmade töövõime ja töövalmiduse suurenemist läbi rehabilitatsiooni ja resotsialiseerimise; eesti keele õpetamist ebapiisava keeleoskusega inimestele; tööhõivealase abi andmist ning kaitstud või tugiisikuga töökohtade loomist; ettevõtluse alustamist; naiste tööturule tulekut; olemasolevate tööturuteenuste edasiarendamist; aktiivseid tööturumeetmeid ja tööhõiveametite moderniseerimist.

Meede 1.4. Haldussuutlikkuse tõstmine. Meetme üldiseks eesmärgiks on riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste ning nende liitude haldussuutlikkuse tõstmine. Meetme spetsiifilised eesmärgid on:

- ametialaste oskuste tõstmine avalikus halduses;
- avaliku teenistuse koolitussüsteemi arendamine ja tagamine;
- juhtimise kvaliteedi parandamine valitsusasutuste juhtimiskoolituse toetamise kaudu.

Toetatavad tegevused on koolitustegevused; Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskuse ning Sisekaitseakadeemia arendamine; asutusesisene juhtimiskoolitus; stažeerimine välisriigis.

Täiskasvanuhariduse riiklikud prioriteedid aastatel 2004-2006

Täiskasvanute koolituse seaduse §6 lg1 alusel kiidab Vabariigi Valitsus heaks täiskasvanuhariduse riiklikud prioriteedid. Aastal 2000 kiitis Vabariigi Valitsus heaks "Täiskasvanuhariduse riiklikud prioriteedid aastani 2003". 2004. aastal kiitis Vabariigi Valitsus heaks täiskasvanuhariduse riiklikud prioriteedid aastateks 2004 - 2006, mis toetavad elukestva õppe põhimõtete rakendamist. Prioriteetidest lähtuvad Haridus- ja Teadusministeerium, ministeeriumi koostööpartnerid ja erinevad osapooled vastavasisulise tegevuse korraldamisel. Enne Vabariigi Valitsuse poolt kinnitamist kiitis prioriteedid heaks Täiskasvanuhariduse Nõukogu.

Prioriteedid on seatud Tallinna Pedagoogikaülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudi koostatud uuringuaruande "Täiskasvanuhariduse riiklikud prioriteedid. Soovitused aastateks 2003-2004" põhjal. Täiskasvanuhariduse prioriteedid antud aruandes on formuleeritud eksperthinnangute ning Eestis vastu võetud valdkondlike arengukavade analüüsi alusel. Lisaks eespool nimetatud uuringuaruandele on riiklike prioriteetide seadmisel lähtutud järgmistest dokumentidest:

- Elukestva õppe strateegia. Töösolev projekt 2002;
- Koalitsioonileping aastateks 2003–2007;
- Lissaboni strateegia. Euroopa Ülemkogu 2000;
- Kopenhaageni deklaratsioon. Euroopa kutseharidus- ja kutsekoolitusministrite ning Euroopa Komisjoni deklaratsioon Euroopa koostöö tihendamise kohta kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas (Kopenhaagen, 29. ja 30. november 2002);
- Euroopa elukestva õppe ruum. Euroopa Komisjon 2002;
- Communication from the Commission: "Education & Training 2010" - The success of the Lisbon strategy hinges on urgent reforms. Euroopa Komisjon 2003;
- "Thirteen years of cooperation and reforms in vocational education and training in the acceding and candidate countries". Euroopa Koolitusfond 2003.

Täiskasvanuhariduse riiklikud prioriteedid aastatel 2004-2006 on järgmised:

- paremate võimaluste loomine täiskasvanutele juurdepääsuks elukestvatele õppele, sealhulgas tasemeharidusele, võimaluste loomine haridustee katkestanutele haridussüsteemi tagasipöördumiseks;
- täiskasvanute nõustamise süsteemi väljaarendamine, sealhulgas karjäärinõustamisteenuse võimaldamine ja täiskasvanutele suunatud õppimisvõimalusi kajastava infosüsteemi väljaarendamine;
- varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi väljatöötamine;
- täiskasvanuhariduse rahastamise mudeli väljatöötamine, sealhulgas maksusüsteemi kaudu ettevõtete motiveerimine oma töötajate koolitusse investeerimiseks;
- täiskasvanute koolituse, sealhulgas tööalase koolituse kvaliteedi tagamine.

Siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö

TäKS-i alusel on loodud Täiskasvanuhariduse Nõukogu, mis on Vabariigi Valitsuse moodustatud nõuandev kogu. Nõukogu koosseisu kuuluvad ministeeriumide esindajate kõrval ka suuremate täiskasvanuhariduse katusorganisatsioonide esindajad ning tööandjate ja töövõtjate esindajad. See laiendab oluliselt täiskasvanuhariduse ja -koolituse valdkonna juhtimise kandepinda. Nõukogu ülesanneteks on valitsuse nõustamine täiskasvanuhariduse küsimustes ja riigieelarve eelnõu koostamisel täiskasvanuhariduse toetuseks ette nähtud vahendite osas, täiskasvanuhariduse riiklike prioriteetide väljaselgitamine ja riigieelarvest täiskasvanuhariduse toetuseks eraldatud vahendite kasutamisele hinnangu andmine.

Haridus- ja Teadusministeeriumi peamised koostööpartnerid:

Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon ANDRAS (edaspidi ETKA Andras) ühendab täiskasvanuhariduse eri valdkondade esindajaid, osaleb hariduspoliitika kujundamisel, korraldab koolitusi, seminare, konverentse, kogub ja levitab täiskasvanuhariduse alast informatsiooni, teostab haridusuuringuid. Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Andrase koostöös on alates 1997. aastast läbi viidud täiskasvanuhariduse foorumeid ja alates 1998. aastast Täiskasvanud Õppija Nädalat (edaspidi TÖN). Nädala eesmärgiks on õppimise väärtustamine;

õppijate, koolitajate tunnustamine; õppimisvõimaluste tutvustamine ja õppes osalevate inimeste hulga suurendamine. On saanud traditsiooniks, et nädala raames leiavad aset kaks üleriiklikku üritust – nädala avamine ja täiskasvanuhariduse foorum – ning kõikides Eesti maakondades toimuvad piirkondlikud üritused, mille käigus tutvustatakse kohalikke õppimisvõimalusi ning elukestva õppimise tähtsust. Nädala raames tunnustatakse Aasta Õppijat, Aasta Koolitajat ja Koolitussõbralikumat Organisatsiooni. Alates 2003. aastast antakse välja ka Koolitussõbralikuma Omavalituse tiitlit.

ETKA Andrase algatusel ja HTM-i toetusel moodustati 2004. aastal töörühm, kes töötas välja täiskasvanute koolitaja/andragoogi III, IV ja V taseme kutsestandardid. Täiskasvanute koolitaja/andragoogi kutse on osakvalifikatsioon (põhikvalifikatsioon on koolitaja eriala või kutse, mis on omandatud kas kõrgkoolis või kutseõppeasutuses põhi- või täiendusõppes). Kvalifikatsiooni võivad taotleda kõik, kes tegelevad täiskasvanute õpetamisega. Kvalifikatsiooni omamine on vahend, millega koolitaja saab tõendada oma kutsealast kompetentsust ja tõsta oma konkurentsivõimet, ühtlasi on see garantiiks õppijale, koolituse tellijale, et koolitus vastab kõrgetele kvaliteedinõuetele. ETKA Andrasel on õigus väljastada täiskasvanute koolitajatele/ andragoogidele kutsekvalifikatsiooni tunnistusi.

Eesti Vabaharidusliit (edaspidi EVHL) on vabahariduslikku koolitust pakkuvate koolituskeskuste katusorganisatsiooniks. 2004. aastal kuulus EVHL-i 72 koolitusorganisatsiooni. Vabaharidusliidu kaudu toimub Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest vabahariduse toetuseks eraldatud iga-aastaste vahendite jagamine. Eesti Vabaharidusliidu kui haridussihiliste mittetulundusühingute ja vabahariduslike koolitusasutuste katusorganisatsiooni koostöö oma liikmetega on väga tihe, koostöövõrgustik on hästi välja arendatud ja toimiv. Vabaharidusliit teeb tihedat koostööd ETKA Andrasega, mõlemad katusorganisatsioonid on täiskasvanuhariduse poliitika kujundamisel ja oluliste otsuste tegemisel arvestatavad partnerid suhtlemisel avaliku sektoriga. Vabaharidusliit teeb tihedat koostööd riigiasutustega (Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ning Siseministeeriumiga).

Elukestva Õppe Sihtasutuse Innove eesmärgiks on pakkuda toetust ja partnerlust elukestva õppe ja kutsehariduse arendamisel. SA Innove tegutseb ka tõukefondide rakendajana.

Sihtasutus Archimedes on asutatud Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt ning aitab kaasa Euroopa haridus- ja teadusruumi avamisele Eestis vastavate koostööprogrammide ja -projektide kaudu. Eesmärgiks on aidata kaasa hariduse kvaliteedi parandamisele ja Euroopa elukestva õppe leviala loomisele. Sihtasutuse üks struktuuriüksus on Socrates Eesti büroo, mis tegeleb Euroopa Liidu hariduskoostööprogrammiga Socrates. Praegu on programm jõudnud oma teise faasi, mis kestab 2006. aastani. Programmil Socrates on 8 allprogrammi, millest Grundtvig on suunatud täiskasvanuharidusele, eesmärgiga toetada elukestva õppe alast koostööd Euroopas, täiskasvanukoolituse personali täiendõpet, rahvusvaheliste koolituste, õppematerjalide ja -meetodite väljatöötamist.

Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutus (edaspidi Kutsekoda) tegeleb kutsekvalifikatsioonisüsteemi loomisega. Eesmärgiks on luua ühtne ja korrastatud kutsekvalifikatsioonisüsteem ja eeldused selleks, et Eesti töötajate kvalifikatsioon oleks võrreldav ja teiste riikide poolt tunnustatud.

Ülikoolide/kõrgkoolide koostööd võib täiskasvanuõppe seisukohast näha sellistes algatustes nagu Eesti Akadeemilise Täienduskoolituse Koostöövõrk (EATK) (www.ut.ee/av/koostoo/EATK_eng.php) ja Eesti e-Ülikool (www.e-uni.ee). EATK koondab 7 ülikooli ja tegutseb alates 2001. aastast eesmärgiga arendada ülikoolide koostöö kaudu

ülikoolide täienduskoolituse kvaliteeti ja koolituse kättesaadavust. 2003. aastal loodud e-ülikooli konsortsiumisse kuulub 8 kõrgkooli, e-ülikooli tegevused on suunatud erinevatele sihtgruppidele, kuid ennekõike täiskasvanuile, sh erinevates regioonides elavatele inimestele ja erivajadustega inimestele.

Kutseõppeasutuste omavahelise koostöö eesmärk on toetada täiskasvanute elukestvat õpet ja kutsehariduse omandamist läbi Eesti Kutsehariduse Edendamise Ühingu tegevuse. Suur osa õppeasutustest pakuvad erinevaid koolitusvõimalusi (taseme-, täiend-, ümberõpe ja vabahariduslikud koolitused) ka täiskasvanud õppijatele. Omavaheline koostöö täiskasvanuhariduse valdkonnas on veel vähene. Peamiselt vahetavad koolid täiskasvanud õppijate koolitajaid, vastastikku kasutatakse koolituse läbiviimiseks ruume, korraldatakse ühiseid koolitusi kutseõppeasutuste personalile kaasaegse ja kvaliteetse kutseõpetuse tagamiseks. Lähiajal on kavas rohkem tähelepanu pöörata ühistele, Euroopa Liidu rahadest finantseeritavatele täiskasvanuharidust käsitlevatele projektidele, täiskasvanute koolitusvajaduse väljaselgitamisele, koolitajate koolitamisele ning jätkata senitehtut.

Lisaks koostööle Eesti partneritega on tihenunud koostöö Euroopa partneritega, eelkõige Põhjamaadega, aga ka mitmete rahvusvaheliste organisatsioonidega täiskasvanuhariduse valdkonnas. Koostöö on andnud võimaluse saada pidevalt informatsiooni ja olla kursis uusimate arengutega rahvusvahelisel tasandil, osaleda koostööprojektides ja võrdlusuuringutes, samuti teavitada Eesti arengutest Euroopat ja maailma laiemalt. Eesti täiskasvanuhariduse saavutused on hästi teada Euroopas, aga ka maailmas, eelkõige tänu mitmete antud valdkonnas tegutsevate institutsioonide aktiivsele tegevusele viimase aastakümne jooksul. Olulisemad koostööpartnerid, kelle panus Eesti täiskasvanuhariduse edendamisse on olnud märkimisväärne, on loetletud allpool.

Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsioon (edaspidi EAEA). Antud organisatsiooni liikmeid on täna Eestis kaks – ETKA Andras ja EVHL. Kuuludes alates 1991. aastast nimetatud organisatsiooni liikmete hulka, on Andrasel tulnud Euroopa tasandil esindada mitte ainult Eesti, vaid ka Läti ja Leedu ning kuni 1990-ndate teise pooleni isegi kogu Kesk- ja Ida-Euroopa täiskasvanuharidust. Samas on selline koostöö andnud võimaluse olla kursis uusimate suundadega Euroopa täiskasvanuhariduses ning viia neid võimalusel ellu ka Eestis.

Rahvusvaheline Täiskasvanuhariduse Nõukogu. Ülemaailmne organisatsioon, kelle ridadesse kuulumine (liikmeks on aastaid olnud ETKA Andras) on võimaldanud saada informatsiooni täiskasvanuhariduse probleemidest ning nende lahendamise võimalustest maailmas.

UNESCO. Läbi nimetatud institutsiooni on Eesti tutvustanud laiemale üldsusele oma saavutusi, eelkõige täiskasvanuhariduse seaduse väljatöötamist ja rakendamist, aga ka täiskasvanute koolitaja/andragoogi kutsestandardi väljatöötamist ja kutse kvalifikatsiooni sisseseadmist.

Euroopa Komisjoni Elukestva Õppe ekspertgrupp. Grupi ülesandeks on nõustada Euroopa Komisjoni täiskasvanuhariduse uute suundade väljatöötamisel Euroopa Liidus. Grupi liikmeteks on olnud alates selle loomisest 2000. aastal mitmed täiskasvanuhariduse eksperdid Eestist. Osalemine ekspertgrupi töös on eriti oluline, saamaks otsesest allikast uusi juhendmaterjale täiskasvanuhariduse ja elukestva õppe edendamiseks EL-i ja selle liikmesriikide tasandil.

Põhjamaade täiskasvanuhariduse institutsioonid. Eelkõige Soome, aga ka Rootsi, Taani ja Norra on olnud suureks abiks täiskasvanuhariduse edendamisel Eestis. Paljud tänased tuntud ja tunnustatud täiskasvanute koolitajad said oma esimesed teadmised antud valdkonnas just

tänu nimetatud riikide toetusele. Põhjamaade Rahvakõrgkoolis, aga ka mitmetes rahvakõrgkoolides Põhjamaades, on aastate jooksul õppinud kümneid täiskasvanute koolitajaid Eestist. See pani esimestel iseseisvuse aastatel tugeva aluse valdkonna arendamisele Eestis.

Rahvusvahelises plaanis teevad ülikoolid täiskasvanuhariduse arendamiseks kõrghariduses koostööd EULLearN (European Universities Lifelong Learning Network), EUCEN (European University Continuing Education Network) ja EADTU (European Association of Distance Teaching Universities) koostöövõrkude ning arvukate Socrates allprogrammide raames teiste Euroopa ülikoolidega. EULLearN ja EUCEN võrgustike abil on Eestis korraldatud mitmeid varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise teemalisi seminare ja konverentse.

II PEATÜKK. STRATEEGIA KONTSEPTUAALSED LÄHTEKOHAD

Strateegias lähtutakse haridusparadigmast, mis baseerub arusaamisel, et:

- haridust saab omandada üksnes üldnimiliku kultuuri, rahvuskultuuri ja omakultuuri kontekstis;
- hariduse omandamise eelduseks on õpimotivatsiooni olemasolu, selle teke peab olema soodustatud;
- haridustee ei alga ega lõpe koolis, see kestab läbi kogu elu ning koolil on selles protsessis kanda vaid üks oluline osa;
- õpetaja ja õpilase/õppija/õpetatava suhe õppeprotsessis saab olla rahuldav üksnes juhul, kui see lähtub isiksuse võrdväärsest austamisest, kui õpetaja ja õppija on selles protsessis erinevates rollides partnerid, ehk teisisõnu subjekt-subjekt alusel;
- põhiline osa haridusest (ekspertide arvates kuni 85%) omandatakse väljaspool formaalharidussüsteemi, pärast kooli (sh ka kõrgkooli) lõpetamist, seega kooli osatähtsus hariduse omandamisel on ligikaudu 10-15 protsenti;¹⁹
- igal inimesel, olenemata vanusest, peab olema võimalus end täiendada kõikvõimalikel moodustel, et saavutada ja/või säilitada kirjaoskus igas mõttes, sh ka funktsionaalne kirjaoskus, et tulla toime pidevalt ja kiiresti muutuvus elus ning osaleda teadlikult nii elukeskkonna ümberkujundamises kui ka hoidmises;
- elukestva õppe vajalikkus avaldub inimese erinevate eluetappide arenguvõimaluste ja -vajaduste arvestamises ning seostatuses tööks ja praktilistes situatsioonides toimetulekuks oluliste kompetentside kujundamisega.

Strateegia ülesanded on:

- integreerida täiskasvanuhariduse erinevad sektorid (riiklik/avalik, era- ja kolmas sektor) ning täpsustada nende erinevaid rolle sotsiaalse tellimuse täitmisel;
- tagada, et Eesti täiskasvanuhariduse sisuline ja organisatsiooniline tase oleks nii teoreetilises, metodoloogilises kui ka meetodilises mõttes rahvusvaheliselt tunnustatud tasemel;
- viia täiskasvanuhariduse valdkond Eestis vastavusse Euroopa Komisjoni poolt välja töötatud dokumentide ning Euroopa Liidu normatiivsete aktidega;
- korrastada ühiskonna sotsiaalset tellimust täiskasvanuhariduse valdkonnas, mis on järsult muutunud seoses:
 - ühiskonna ja töökeskkonna kiire muutumisega;
 - info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arenguga;
 - inimeste vajadusega olla haritud, lõomaks läbi tööjõuturul, kus kiiresti kasvab nii töötute kui ka vakantsete töökohtade hulk ja kus esitatakse üha suuremaid nõudmisi nii professionaalses kui ka isiklikus plaanis;
 - ettevõtete vajadusega tõusta ja jääda konkurentsivõimeliseks nii sise- kui välisurul;
 - sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemisega ühiskonnas ning kodanike eemaldumisega riigist;
 - Eesti ühiskonna vajadusega edendada ja kindlustada demokraatiat; samuti seoses intensiivse välissuhtlemise ja rahvusvahelise integratsiooniga;
- panna alus selge ja läbipaistva täiskasvanuhariduse finantseerimise skeemi väljatöötamisele ning selle ellurakendamiseks vajaliku õigusruumi loomisele.

¹⁹ Märja, T., Lõhmus, M., Jõgi, L. „Andragoogika”. Kirjastus Ilo, 2003

III PEATÜKK. EESMÄRGID, MEETMED²⁰, INDIKAATORID

Strateegia üldeesmärk

Strateegia rakendamisega suurendatakse Eesti elanikkonna võimalusi ja motivatsiooni osalemiseks nii formaalses, mitteformaalses kui ka informaalses õppetegevuses, eesmärgiga parandada oma teadmisi ja oskusi vastavuses iseenda, kodanikkonna, ühiskonna ja tööturu vajadustega.

INDIKAATOR. Koolituses osalejate osakaal 25-64-aastaste hulgas tõuseb 2008. aastaks 10% tasemele.²¹

Õppimisvõimaluste loomine

1. eesmärk. Kõigile täiskasvanutele, sealhulgas erivajadustega inimestele, on loodud elukestva õppe võimalused vastavalt võimekusele ja vajadustele.

Tasemekoolitus ja esmaõpe²²

1.1 Tasemeõppeasutused võimaldavad mitmekesiseid õppimisvõimalusi (nt õhtune, kaug- ja eksternõpe, üksikute õppeainete õppimine, individuaalne õppekava, täis- ja osakoormusega õpe, e-õpe, koolipõhine ja töökohapõhine õpe²³ jne).

1.2 Tagatakse sotsiaalsed garantiid põhihariduse ja keskkhariduse omandajatele, olenemata õppevormist või vanusest.

1.3 Kaalutakse õppelaenu ja õppepuhkuse võimaldamist kõigile õppijatele keskkharidusejärgses tasemeõppes.

1.4 Töötute kvalifikatsiooni ja konkurentsivõime tõstmiseks suunatakse neid vajadusel tasemeharidust omandama.

INDIKAATOR. Kõik kutseõppeasutused ja kõrgkoolid pakuvad paindlikke õppevorme. Täiskasvanutele on tagatud kutseõppevõimalused kõikides maakondades. Üldhariduse omandamine on võimalik täiskasvanute gümnaasiumides ja üldhariduskoolide õhtu- ja/või kaugõppeosakondades. Võrreldes 2003/2004 õppaasta andmetega suureneb aastaks 2008 üldhariduses (nii põhihariduse kui ka keskkhariduse tasemel) õppijate arv vähemalt 1200 võrra (ehk ligikaudu 18%). Sotsiaalsete garantiide osas on kõik õppijad võrdsed. Seire: olukorra seireks viiakse regulaarselt läbi täiskasvanute koolituse uuringuid, samuti laekuvad andmed Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) kaudu.

Erimeetmed koolikohustuse ea ületanutele ja koolist lahkunutele või väljaheidetutele

1.5 Koolikohustuse ea ületanutele tagatakse võimalused üldhariduse paindlikuks omandamiseks.

1.6 Koolikohustuse eas noortel lubatakse erijuhtudel jätkata õpinguid täiskasvanute gümnaasiumides.

²⁰ Tegevused meetmete rakendamiseks on esitatud lisa 1 „Strateegia elluviimisplaan”.

²¹ Kasutatakse Eurostati tööjõuturu-uuringu andmeid, et tagada võrreldavus teiste EL-i riikidega. Eurostati 2003. aasta tööjõuturu-uuringu järgi osales Eesti 25–64 aasta vanustest isikutest täiskasvanuhariduses 6,2%, Euroopa Liidu (25 liikmesriiki) keskmine on 9,0% ja Euroopa Liidu (15 liikmesriiki) keskmine on 9,7%. Lissaboni strateegia seab eesmärgiks täiskasvanuhariduse osakaalu suurendamist 12,5%-ni aastaks 2010.

²² Tasemekoolitus võimaldab päeva-, õhtu-, kaugõppe vormis või eksternina omandada põhiharidust, keskkharidust või kõrgharidust, samuti taotleda akadeemilist kraadi. Tasemekoolituse raames peavad saama võimaluse õppida nii need isikud, kelle puudub põhiharidus, kui ka isikud, kes soovivad pensionieas omandada kõrgharidust.

²³ Koolipõhine õpe (nt tasemeõpe, kutsealane eelkoolitus) ja töökohapõhine õpe (nt õpipoisikoolitus) on õppevormid kutseõppeasutustes vastavalt KutÕS 2005. aasta muudatustele.

1.7 Kutsekoolid võimaldavad kutseõpet põhihariduseta koolikohustuse eest väljunutele. INDIKAATOR. Koolikohustuse ea ületanutele ja koolist väljalangenutele on loodud võimalused nii üld- kui ka kutsehariduse omandamiseks. Võrreldes 2003/2004 õppaasta andmetega suureneb aastaks 2008 üldhariduses (nii põhihariduse kui ka keskhariduse tasemel) õppijate arv vähemalt 1200 võrra (ehk ligikaudu 18%). Täiskasvanutele on tagatud kutseõppevõimalused kõikides maakondades. Seire: andmed Eesti hariduse infosüsteemist (EHIS)

Töölane koolitus²⁴

1.8 Formaalhariduse asutused (põhiliselt kutseõppeasutused ja kõrgkoolid) ning eraõiguslikud koolitusasutused pakuvad senisest enam täiskasvanutele tööalast koolitust. Õpe korraldatakse paindlikult, vastamaks tööturu muutuvatele nõudmistele.

1.9 Aktiivse tööturumeetmena suurendatakse vajadusel töötute koolituse osakaalu, kaasates protsessi omavahel koostööd tegevad haridusasutused ja tööandjad.

INDIKAATOR. Kasvab formaalhariduse asutuste roll tööalase koolituse pakkumisel. Kõigis kutseõppeasutustes ja kõrgkoolides on loodud täiend- ja ümberõppe võimalused. Võrreldes 2004. aastaga suureneb kutseõppeasutustes täiend- ja ümberõppes osalejate arv 2008. aastaks 30%. Seire: riigi- ja munitsipaalõppeasutuste poolt HTM-ile esitatavad aastaaruanded ning koolituses osalemise uuringud.

Õppimine töökohal

1.10 Luuakse osaliselt riiklikult finantseeritav süsteem, mis võimaldab ettevõtjatel arendada oma töötajaid mitte-formaalse ja informaalse õppimise soodustamise kaudu.

1.11 Tööandjatele tutvustatakse mitte-formaalse ja informaalse õppe võimalusi, propageeritakse tugisüsteemide (mentorlus, tagasiside kolleegidelt/klientidelt, sisekoolitused, kursuste järelkontroll) levikut; eraldi tähelepanu pööratakse kuni 250 töötajaga ettevõtetele.

1.12 Soodustatakse ettevõtjate koostööd kogemuste vahetamiseks mitte-formaalse ja informaalse õppimise rakendamisel.

INDIKAATOR. Ettevõtete töötajatele on tagatud õppimisvõimalused töökohal, soodustatud on iseseisev õppimine. Seire: Eurostati poolt koordineeritud rahvusvaheline uuring, mis käsitleb täiskasvanute koolitust ettevõtetes. Samuti regulaarselt teostatavad täiskasvanute koolituse uuringud.

Vabahariduslik koolitus²⁵

1.13 Arendatakse edasi olemasolevat, maakondade vajadusi arvestavat ja kvaliteetset õpet pakuvat vabahariduslike koolituskeskuste võrgustikku.

1.14 Vabahariduslikus koolituses pööratakse eraldi tähelepanu riskirühmadele (erivajadustega inimesed, erialase ettevalmistuseta inimesed, mitte-eestlased, üle keskea inimesed) ja püüeldakse koolituses osalejate soolise tasakaalu tagamise poole (kaasatakse senisest enam meessoost õppijaid).

1.15 Töötatakse välja õppekavad, mida saavad õppetöö läbiviimisel kasutada mitmed vabahariduslikud koolituskeskused.

²⁴ Töölane koolitus võimaldab kutse-, ameti- ja/või erialaste teadmiste, oskuste ja vilumuste omandamist ja täiendamist, samuti ümberõpet kas töökohas või koolitusasutuses. Tööalase koolituse läbimist tõendab tunnistus või tõend.

²⁵ Vabahariduslik koolitus võimaldab isiksuse, tema loovuse, annete, algatusvõime ja sotsiaalse vastutustunde arengut ning eluks vajalike teadmiste, oskuste ja võimete lisandumist. Vabahariduslikku koolitust korraldavad enamasti vabatahtlikud organisatsioonid ja/või informaalsete grupid ning vabahariduslikus koolituses osaleb inimene lähtuvalt oma huvist omal algatusel koostatud õppekava järgi, olenevalt vajadustest ja võimalustest.

1.16 Pakutakse tasuta arvuti ja interneti algkoolitust. Koolituse pakkumisel teevad koostööd era- ja riigisektor.

INDIKAATOR. Vabahariduslikud koolituskeskused pakuvad mitmekülgset ja kvaliteetset koolitust kasvavas mahus. Koolitus on kättesaadav kõigile, sh riskirühmadele ja maapiirkondades. Võrreldes 2004. aastaga suureneb aastaks 2008 riigi poolt toetust saavates vabahariduslikes koolituskeskustes õppivate inimeste arv 30%. Seire: Vabaharidusliidu poolt HTM-ile esitatavad aastaaruanded ning regulaarselt läbiviidavad täiskasvanute koolituse uuringud.

2. eesmärk. Täiskasvanuhariduse rahastamissüsteem on läbipaistev ja võimaldab kõigi täiskasvanute, sealhulgas erivajadustega inimeste juurdepääsu koolitusele.

2.1 Töötatakse välja täiskasvanuhariduse rahastamise alused ja määratakse kindlaks riigi, kohalike omavalitsuste, tööandjate- ja töövõtjate ja õppijate vastutus õppe rahastamisel. Eraldi käsitletakse nii tööalast, vabahariduslikku kui ka tasemekoolitust. Rahastamismudel antakse väljatöötamise järel käesoleva strateegia lisana kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele.

2.2 Lisaks riiklikule rahastamisele kaasatakse tõukefondide vahendeid vabahariduse laiema kättesaadavuse tagamiseks ning tasuta või odava tööalase koolituse võimaldamiseks vähekindlustatud rühmadele (sh töötavatele madalalpalgalistele inimestele).

INDIKAATOR. Täiskasvanuharidusse investeeritavad lisavahendid tagavad üldeesmärgi täitmise võimalikkuse, st väheneb isikute hulk, kelle puhul majanduslikud põhjused takistavad õppetegevuses osalemist. Täiskasvanute koolituses suureneb osalusprotsent 0,8% aastas. Seire: Eurostati poolt regulaarselt läbiviidavad uuringud.

3. eesmärk. Eesti muukeelsed täiskasvanud elanikud valdavad ühiskonnas ja tööelus toimetulekuks vajalikul tasemel eesti keelt, neil on soovi korral võimalus õppida emakeelt ja tegeleda rahvuskultuuriga.

3.1 Arendatakse eesti keele oskuse tasemeeksamite süsteemi ja sellega seotud nõustamist eesmärgiga tagada eksamitulemuste suurem usaldatavus ja positiivne tagasimõju eesti keele kui teise keele õppele.

3.2 Laiendatakse muukeelsetele täiskasvanutele eesti keele õppe võimalusi, et tagada eesti keele oskus olme- ja tööalaseks suhtlemiseks vajalikul tasemel.

3.3 Analüüsitakse erinevate inimrühmade keelesuhete ja sotsiokultuurilise pädevuse arengut erinevates eluvaldkondades ning selle alusel töötatakse välja meetmed eesti keele ühiseks suhtluskeeleks kujundamise kiirendamiseks ja mitmekeelsuse arenguks.

INDIKAATOR. Muukeelse elanikkonna toimetulek ja konkurentsivõime tööturul paranevad parema keeleoskuse ja ühiskonda lõimituse kaudu. Eesti keele tasemeeksami sooritanud inimeste arv suureneb võrreldes 2004. aastaga 2008. aastaks järgmiselt: kõrgtaseme eksami sooritanute arv 8%, kesktaseme eksami sooritanute arv 8%, algtaseme eksami sooritanute arv 10%

Seire: muukeelset elanikkonda puudutav toimetuleku ja tööhõive statistika.

Tugisüsteemid

4. eesmärk. Täiskasvanute koolituse kvaliteedi tagamiseks on välja töötatud süsteem ja õppijatele/koolituse tellijatele on tagatud info õppe kvaliteedi kohta.

4.1 Luuakse detsentraliseeritud enesehindamise süsteem²⁶ täiskasvanute koolituses ja kaasajastatakse koolituslubade väljaandmise süsteem.

4.2 Valmistatakse ette täiskasvanute (sh erivajadustega täiskasvanute) koolitajaid, koolitajate kvalifikatsiooni tõstmiseks korraldatakse täienduskoolitust. Jätkatakse täiskasvanute koolitaja/andragoogi kutsestandardi kutsete omistamise arendamist.

INDIKAATOR. Täiskasvanuhariduse kvaliteedi kohta on olemas usaldusväärne informatsioon ja arendusmudelid. Välja on töötatud uus seadusandlik alus täiskasvanute koolituse kvaliteedi tagamiseks. 2008. aastaks on täiskasvanute koolitaja kutset taotlenud vähemalt 150 koolitajat. Seire: HTM-i poolt igal aastal koostatav analüüs valdkonnas toimunud arengute kohta; Vabaharidusliidu poolt HTM-ile esitatavad aastaaruanded; ülevaated koolitajate kutsekvalifikatsiooni arengutest, andmed kutseregistrist.

5. eesmärk. Täiskasvanutele on loodud õppimis- ja koolitusvõimalustest teavitamise süsteem ja võimalus saada karjääriteenuseid²⁷.

5.1 Arendatakse karjääri- ja õpinõustamissüsteemi, mis pakub nõu erinevate õppeasutuste, õppevormide, õppevaldkondade valikul ja rahastamisel, samuti tööalase karjääri planeerimisel.

5.2 Tagatakse täiskasvanutele suunatud karjääriteenuste (sh karjääriõppe) kättesaadavus tasemeõppes osalevatele täiskasvanutele.

5.3 Luuakse õppimisvõimalusi kajastav ühtne infosüsteem, kuhu on integreeritud info õppimisvõimaluste kohta kõikides täiskasvanuharidust pakkuvates koolitusasutustes.

5.4 Karjääriteenuste pakkumise tugisüsteemide arendamisel integreeritakse võimalusel HTM-i ja SoM-i valitsemisalas olevad süsteemid.

5.5 Jätkatakse iga-aastast vabariiklike teavitamisürituste traditsiooni.

INDIKAATOR. Täiskasvanutele on tagatud info õppimis- ja koolitusvõimaluste kohta ja karjääriteenuste kättesaadavus, seeläbi tõuseb teadlikkus koolitustest ja õpimotivatsioon. Igas maakonnas on vähemalt üks karjäärinõustamise teenuse pakkuja, kes nõustab töötavaid täiskasvanuid. Seire: regulaarselt teostatavad täiskasvanute koolituse uuringud.

6. eesmärk. Arendatakse töötajate kutsekvalifikatsioonisüsteemi, mis on eelduseks elukestava õppe süsteemi ja tööjõu vaba liikumise tagamiseks.

6.1 Jätkuv kutsestandardite arendamine ja kinnitamine. Kutsestandarditele põhinevate, kaasaegse sisuga riiklike õppekavade koostamine tasemeõppes koostöös ettevõtjatega.

6.2 Tööalase koolituse koolituskavade vastavusse viimine kutsestandarditega.

6.3 Kõikidele kutseõppeasutuste lõpetajatele luuakse võimalus taotleda vastavat (osa)kutsekvalifikatsiooni koos kutseõppeasutuse lõpueksamite sooritamisega, juhul kui vastaval erialal/ametil on kvalifikatsioonisüsteem rakendunud.

6.4 Kvalifikatsioonisüsteemi arendamisel lähtutakse põhimõttest, et see peab olema läbipaistev, võrreldav ning suhestatud teiste Euroopa riikide vastavate süsteemidega.

²⁶ Enesehindamise käigus jälgib koolitusasutuse personal süsteemselt ja pidevalt oma tegevusi ja tulemusi. Enesehindamine võimaldab selgelt välja tuua asutuse tugevad küljed ja parendusvaldkonnad, oma tegevust reflekteerida, kogemustest õppida ning vajalikke muudatusi ellu viia. Hindamisprotsessi on kaasatud koolituse pakkujad, koolituse tellijad ja koolituses osalejad.

²⁷ Karjääriteenuste all mõistetakse karjääriõpet, karjääriinfo vahendamist ja karjäärinõustamist.

INDIKAATOR. Eesti kutsekvalifikatsioonisüsteem on võrreldav teiste Euroopa riikide vastavate süsteemidega ja tagab tööjõu vaba liikumise. Täiskasvanute koolituse õppekavade koostamisel lähtutakse kutsestandarditest. Igal aastal sooritab kvalifikatsiooni tõstmise järel kutseeksami vähemalt 3000 täiskasvanut. Aastal 2008 sooritab 70% kutseõppeasutuste lõpetajatest kutseeksami Seire: SA Kutsekoda iga-aastased ülevaated kutsekvalifikatsioonisüsteemi rakendamisest, andmed kutseregistrist.

7. eesmärk. Täiskasvanuhariduse arendamisel ja poliitika kujundamisel on kaasatud nii avalik, era- kui ka kolmas sektor.

7.1 Täiskasvanuhariduse nõukogu osaleb täiskasvanuhariduse poliitika kujundamisel ja käesoleva strateegia elluviimise koordineerimisel.

7.2 Määratletakse keskvalitsuse, maavalitsuste, regionaalsete koostööorganite ning kohalike omavalitsuste, valitsusväliste organisatsioonide, sotsiaalsete partnerite ja huvigruppide roll täiskasvanuhariduse süsteemi kujundamisel. Õigused ja kohustused fikseeritakse õigusaktides.

7.3 Vaadatakse üle täiskasvanuhariduse koordineerimine institutsionaalselt.

INDIKAATOR. Täiskasvanuhariduse süsteemi arendamisel ja poliitika kujundamisel on olulised osapooled kaasatud. Täiskasvanuhariduse Nõukogu koguneb käesoleva strateegia eesmärkide täitmise analüüsimiseks vähemalt kaks korda aastas. Seire: HTM-i poolt igal aastal koostatav analüüs valdkonnas toimunud arengute kohta, Täiskasvanuhariduse Nõukogu protokollid.

8. eesmärk. Täiskasvanuhariduse valdkonnas on olemas adekvaatne statistika ja süsteemselt toimuvad valdkondlikud uuringud.

8.1 Kaardistatakse, korrastatakse ja seadustatakse valdkondliku statistika kogumine. Lepitakse kokku prioriteetsed uurimissuunad.

8.2 Hakatakse koguma ja analüüsima informatsiooni täiskasvanute koolitusvajaduse, st sotsiaalse ja majandusliku vajaduse kohta.

8.3 Eesti hakkab osalema senisest aktiivsemalt erinevates rahvusvahelistes uuringutes, et tagada võrdlusstatistika olemasolu teiste riikidega.

8.4 Täiskasvanute koolituse kvaliteedialase olukorra väljaselgitamiseks viiakse regulaarselt läbi uuringuid.

INDIKAATOR. Valdkonnas on olemas statistika ja uuringud, mis võimaldavad teha üldistusi ja prognoose arendustegevuseks ja poliitika kujundamiseks. Seire: Täiskasvanuhariduse Nõukogu koguneb käesoleva eesmärgi täitmise analüüsimiseks vähemalt kaks korda aastas.

9. eesmärk. Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) süsteemi rakendatakse kõikides õppevaldkondades ja –tasemetel.

9.1 Töötatakse välja süsteem VÕTA rakendamiseks tasemeharidussüsteemis.

9.2 Tagatakse VÕTA nõustamise kättesaadavus ja nõustajate ettevalmistus vastava teenuse osutamiseks.

9.3 Luuakse VÕTA kvaliteedi tagamise detsentraliseeritud süsteem.

9.4 Kutsekvalifikatsioonisüsteemi rakendamisel arvestatakse VÕTA põhimõtteid.

INDIKAATOR. VÕTA süsteem on välja arendatud ja rakendatud. VÕTA süsteemi kaudu on võimalik tõestada teadmisi ja oskusi nii õpingute jätkamiseks kui tööturul kvalifikatsiooni tõestamiseks. Seire: õppeasutuste akrediteerimise tulemused (sisaldab infot VÕTA süsteemi rakendamise kohta) ja SA Kutsekoda iga-aastased ülevaated kutsekvalifikatsioonisüsteemi rakendamisest.

Strateegia elluviimise juhtimine, seire ja rahastamine

Käesolev strateegia võetakse pärast selle Vabariigi Valitsuse protokollilise otsusega heakskiitmist aluseks Eestis täiskasvanuhariduse arendamiseks vajalike tegevuste kavandamiseks aastatel 2005 kuni 2008.

Strateegia täitmise eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium. Strateegia täitmist jälgib ja kontrollib Vabariigi Valitsust täiskasvanuhariduse küsimustes nõustav kogu – Täiskasvanuhariduse Nõukogu. Nõukogu teeb igal aastal kokkuvõtte strateegia täitmisest ja finantsvahendite kasutamisest ning kavandab järgmiseks aastaks strateegia rakendamiseks vajaminevad tegevused ja vahendid, kajastades need elluviimisplaanis, sealhulgas selle finantsosas. Strateegia täiendamine algatatakse juhul, kui strateegia perioodil tekib vajadus muuta olemasolevaid või sätestada uusi eesmärke ja meetmeid. Sealjuures arvestatakse tegevusvaldkonna strateegia täiendamisel või lõpetamisel seatud eesmärkide asjakohasust, rakendatavate meetmete tulemuslikkust ning finantseerimises ja tegevuskeskkonnas kavandatud või toimunud muutusi.

Strateegia elluviimisdokument on selle elluviimisplaan, mille tegevused on vastavuses riigi eelarvestrateegiaga aastateks 2006 - 2009 ja 2006. aasta riigieelarve eelnõuga. Eelnõu elluviimisplaan täitmisaruanne esitatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks iga kahe aasta tagant.

Täiskasvanuhariduse rahastamismudel antakse väljatöötamise järel käesoleva strateegia lisana kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele.

Kui on vaja teha suuremaid muudatusi, esitatakse arengukava uuesti Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks.

Käesolevas dokumendis esitatud summad on indikatiivsed ja täpsustatakse iga-aastase riigieelarvega. Elluviimisplaanis toodud tegevuste täitmiseks esitab Haridus- ja Teadusministeerium iga-aastaselt rahaliste vahendite taotluse riigieelarve ja riigieelarve strateegia koostamise käigus.

LISA 1. STRATEEGIA ELLUVIIMISPLAAN

Nr	Tegevus(ed)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	Finantseerimine (tuh kr) *			
					2005	2006	2007	2008
1.1.1	Kõrghariduse RKT raames on võimalik poolelijäänud õpinguid jätkata või omandada teine kõrgharidus riiklikult prioriteetsetes valdkondades. Koolitustellimus laieneb osakoormusega õppele, mis seega toimub õppemaksuta.	-	alates 2005	HTM, õppeasutused	HTM kõrghariduse RKT vahendid	HTM kõrghariduse RKT vahendid	HTM kõrghariduse RKT vahendid	HTM kõrghariduse RKT vahendid
1.1.2	Täiskasvanute gümnaasiumide juures luuakse võimalus tasuta üldhariduse omandamiseks ja/või riigeksamiteks ettevalmistumiseks kutseõppeasutuste lõpetajatele. ²⁸	-	alates 2006	HTM, õppeasutused	-	HTM 500	HTM 500	HTM 500
1.1.3	Õpipoisikoolituse õppevormi rakendamine kutseõppeasutustes. ²⁹	KutÕS, kutseharidusstandard	alates 2005	HTM, Innove, õppeasutused	Phare 16 380,9 ³⁰ ; HTM kutsehariduse RKT vahendid	HTM 4 300; HTM kutsehariduse RKT vahendid	HTM 5 300; HTM kutsehariduse RKT vahendid	HTM 6 300; HTM kutsehariduse RKT vahendid
1.1.4	Kutsealase eelkoolituse ³¹ ning kutseõppe laiendamine põhikoolis ja gümnaasiumis. ³²	KutÕS, kutseharidusstandard	alates 2005	HTM, REKK, KVB, õppeasutused	HTM 4 600, meede 1.1 projektid ³³	HTM 4 600, meede 1.1 projektid	HTM 4 600, meede 1.1 projektid	HTM 4 600, meede 1.1 projektid
1.1.5	Spetsiaalne programm koolikohustusliku ea ületanud noortele kutseõppe võimaldamiseks. ³⁴	KutÕS, kutseharidusstandard	alates 2006	HTM, õppeasutused	Meede 1.1 projektid			

²⁸ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 8.3.1)

²⁹ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 9.1.4/5)

³⁰ Allikas: RES 2005–2008

³¹ Kutsealane eelkoolitus on põhikoolis ja gümnaasiumis kutsesuunitluse eesmärgil toimuv väikesemahuline kutse- või erialade tutvustus põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas, põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas (abiõppe õppekava) või toimetuleku riiklikus õppekavas ettenähtud valikainete raames.

³² Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 8.1.3)

³³ Märkme all mõistame erinevate organisatsioonide poolt meetmesse 1.1 esitatavaid projekte.

³⁴ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 9.1.2)

Nr	T e g e v u s (e d)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	F i n a n t s e e r i m i n e (t u h k r) *			
					2005	2006	2007	2008
1.1.6	Põhihariduse baasil üldhariduse osata kutseõppe sisseviimine neil erialadel, kus see on võimalik. ³⁵	KutÕS, kutseharidusstandard	alates 2006	HTM, õppeasutused	HTM kutsehariduse RKT vahendid			
1.1.7	Võimaluse loomine omandada kutseõppeasutuses üksnes kutseharidus, millele lisandub gümnaasiumis omandatav üldharidus. ³⁶	KutÕS	alates 2007	HTM	-	-	HTM kutsehariduse RKT vahendid	
1.1.8	E-õppe arendamine kutseõppeasutustes e-kutsekooli loomise kaudu. ³⁷	-	alates 2005	EITSA, HTM	HTM 1 000	HTM 1 000	HTM 1 000	HTM 1 000
1.2.1	Ravikindlustuse seaduse muutmise seadusega laiendatakse ravikindlustust kõikidele õppuritele põhija keskkhariduse tasemel. Lepitakse kokku põhija keskkhariduse tasemel õppivatele töötutele sotsiaalsete garantiide (stipendium, sõidukulude katmine, majutus) andmine.		alates 2007	SoM, HTM	SoM	SoM	SoM	SoM
1.3.1	Õppjate sotsiaal-majandusliku olukorra analüüsis lähtuvalt kaalutakse keskkhariduse järgses tasemeõppes osakoormusega õppijatele õppelaenu võimaldamist perioodi eest, mis võrdub õppekava nominaalpikkusega.	ÕÕS § 15	alates 2008	HTM	-	-	-	HTM
1.3.2	Täiskoormusega õppes üliõpilastele võimaldatakse TäKS-i alusel õppepuhkust.	TäKS § 3 ja 8	alates 2008	HTM	-	-	-	tööandjad, sh erasektor
1.4.1	Sotsiaalministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi vahel lepitakse kokku selge tööjaotus töötute koolitamise osas. Kokkuleppe kohaselt suunatakse töötuid vajadusel omandama tasemeharidust, mitte tööturukoolitusse.	TTTS § 5 ³⁸	alates 2006	HTM, SoM	HTM RKT vahendid			

³⁵ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 9.1.4)

³⁶ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 9.1.6)

³⁷ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 9.1.7)

³⁸ Eeldatavasti tuleb regulatsiooni muuta tööturuteenuste ja –toetuste seaduses (eelnõu esitatud VV-le 2005. a. märtsis).

Nr	T e g e v u s (e d)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	F i n a n t s e e r i m i n e (t u h k r) *			
					2005	2006	2007	2008
1.5.1	Seadustatakse võimalus üldhariduslike õpingute jätkamiseks õhtuses ja kaugõppevormis õppijale vajalikust klassist alates.	Põhikooli ja gümnaasiumi õhtuses ja kaugõppevormis /.../ tingimused ja kord, § 3	alates 2007	õppeasutused	-			õppeasutuste eelarved, kaetud tegevuse 2.1.1 vahenditega
1.5.2	Seadustatakse ja tagatakse võimalus põhikooli ja gümnaasiumi kaugõppevormis üksikainete õppimiseks ja põhikooli õhtuses õppevormis valikainete õppimiseks.	Põhikooli ja gümnaasiumi õhtuses ja kaugõppevormis /.../ tingimused ja kord, § 2 ja 4	alates 2007	HTM, õppeasutused	-			õppeasutuste eelarved, kaetud tegevuse 2.1.1 vahenditega
1.5.3	Täiskasvanute gümnaasiumides ning üldhariduskoolide õhtu- ja/või kaugõppeosakondades luuakse tugisüsteem, mis võimaldab õppijatel, kes jätkavad üldhariduslike õpinguid pärast pikka vaheaega ja vajavad teatud ainetes järeleaitamist, jõuda teadmiste tasemele, mis on eelduseks haridustee jätkamisel.	Põhikooli ja gümnaasiumi õhtuses ja kaugõppevormis /.../ tingimused ja kord	alates 2007	õppeasutused	-			õppeasutuste eelarved, kaetud tegevuse 2.1.1 vahenditega
1.6.1	Maakondlike nõustamiskeskuste otsuste alusel võimaldatakse koolikohustuse eas olevate inimeste suunamine täiskasvanute gümnaasiumidesse või üldhariduskoolide õhtu- ja/või kaugõppeosakondadesse.	PGS § 6, Põhikooli ja gümnaasiumi õhtuses ja kaugõppevormis /.../ tingimused ja kord	alates 2007	HTM, maakondlikud nõustamiskeskused, õppeasutused	-			õppeasutuste eelarved, kaetud tegevuse 2.1.1 vahenditega

Nr	Tegevus(ed)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	Finantseerimine (tuh kr) *			
					2005	2006	2007	2008
1.8.1	Paindlike tööalaste täienduskoolitusvõimaluste rakendamine kutseõppeasutustes (nt uued spetsialiseerumismoodulid, kõrgemat kvalifikatsioonitaset taotlema võimaldavad kursused, tööandja-koolitaja koostöös kavandatud ja läbiviidav lepinguline õpe, ümberõpe jms). ³⁹	KutÕS, kutseharidusstandard, Täiskasvanute tööalase koolituse korraldamise tingimused ja kord	alates 2005	õppeasutused, ettevõtjad	Vahendid soovitakse leida täiskasvanuhariduse rahastamismudeli väljatöötamise kaudu. Meede 1.1 projektid			
1.9.1	Tööhõiveametid kasutavad tööturukoolituseks kutseõppeasutustes toimuvat ettevõttepõhist õpet ja koolituskursusi.	-	pidev	Tööhõiveametid, kutseõppeasutused	Tööhõiveametite tööturuteenuste eelarve			
1.10.1	Riiklikult rahastatakse juhtide, mentorite ja personalitöötajate täiendkoolitust mitte-formaalse ja informaalse õppe edendamiseks.		alates 2006	HTM		Vahendid soovitakse leida täiskasvanuhariduse rahastamismudeli väljatöötamise kaudu.		
1.11.1	Viiakse läbi teabepäevad mitte-formaalse ja informaalse õppe populariseerimiseks ja selle aluste selgitamiseks.		2006-2008	HTM, Andras läbi täiskasvanud õppija nädala (TÕN)		HTMi tegevuskulud, meede 1.1 projektid	HTMi tegevuskulud, meede 1.1 projektid	HTMi tegevuskulud, meede 1.1 projektid
1.12.1	Tööandjate ja -võtjate ühendusi kasutatakse mitte-formaalse ja informaalse õppe korraldamise heade kogemuste vahetamiseks.		alates 2006	HTM, Kutsekoda, tööandjate ja -võtjate kogud	-	HTMi tegevuskulud, meede 1.1 projektid	HTMi tegevuskulud, meede 1.1 projektid	HTMi tegevuskulud, meede 1.1 projektid
1.13.1	Vabahariduslike koolituskeskuste juurde luuakse korralik arvutipark ja internetiühendus, tagatakse kaugkoolituseks vajalikud seadmed ja vahendid.	-	2008	EVHL, koolituskeskused	-	-	-	kaetud tegevuse 2.1.2 vahenditega

³⁹ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 10.3.1).

Nr	Tegevus(ed)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	Finantseerimine (tuh kr) *			
					2005	2006	2007	2008
1.4.1	Määratletakse riskirühmad, koolituskeskuste rahastamisel eelistatakse riskirühmasid koolitavaid keskusi.	-	2006	EVHL	-	kaetud tegevuse 2.1.2 vahenditega	kaetud tegevuse 2.1.2 vahenditega	kaetud tegevuse 2.1.2 vahenditega
1.15.1	Selgitatakse välja kursused, mille puhul on mõeldav ühtsete õppekavade väljatöötamine. Õppekavad ühtlustatakse ning valmistatakse ette meetodilised materjalid kõigile koolituskeskustele.	-	2007	EVHL	-	-	kaetud tegevuse 2.1.2 vahenditega	-
1.16.1	Viiakse läbi Vaata Maailma jätkuprojekt 15 000 inimese koolitamiseks aastas.		alates 2007	HTM			6 000, sh HTM 1 500, ESF 4 500	6 000, sh HTM 1 500, ESF 4 500
2.1.1	Vaadatakse üle nii põhihariduse kui ka üldkeskhariduse tasemel õhtuse õppevormi, kaugõppevormi ja eksternina lõpetamise rahastamise alused. Õhtu- ja kaugõppe rahastamise koefitsient tõstetakse 1.0-ni.	VVm riigieelarve seaduses eraldisteks kohaliku omavalitsuse üksustele /.../ vahendite jaotamise tingimuste ja korra kehtestamiseks	alates 2007	HTM	-	-	üldhariduse hariduskulud 77 141 (arvestatud 2005. a pearaaha baasil, sisaldab õppijate arvu tõusu)	üldhariduse hariduskulud 81 360 (arvestatud 2005. a pearaaha baasil, sisaldab õppijate arvu tõusu)
2.1.2	Vabahariduse riigieelarvest toetamine viiakse 2003. aasta tasemele.	-	alates 2007	HTM	5 700, sh HTM 2 000, ESF 3 700	5 000, sh HTM 2 000, ESF 3 000	HTM 4 000	HTM 4 000
2.1.3	Analüüsitakse erinevate riikide täiskasvanuhariduse rahastamise skeeme, tulemust arvestatakse Eesti mudeli kujundamisel.	-	2005	HTM	HTMi tegevuskulud	-	-	-
2.1.4	Moodustatakse täiskasvanute koolituse rahastamise töörühm. Toetudes teiste riikide kogemustele ja arvestades Eesti vajadusi ja võimalusi, teeb töörühm ettepanekud täiskasvanute koolituse rahastamisskeemi osas.		2005	HTM, sotsiaalsed partnerid	HTMi tegevuskulud			
2.1.5	Tagatakse regulaarne kontrollmehhanism ressursside kasutamise üle.		2007	HTM	-	HTMi tegevuskulud	HTMi tegevuskulud	HTMi tegevuskulud

Nr	T e g e v u s (e d)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	F i n a n t s e e r i m i n e (t u h k r) *			
					2005	2006	2007	2008
2.2.1	Tõukefondide esimesel programmeerimisperioodil esitatakse järgmised tsentraalsed projektid: riskirühmade koolitamine (ETKA Andras), tööalane koolitus (EVHL).	-	2005-2007	ETKA Andras, EVHL, HTM (tagab kaasfinantseerimise)	kaetud tegevuse 2.1.2 vahenditega, Andrase kaasfinantseerimine tegevuse 5.5.1 vahenditega			-
2.2.2	Järgmise tõukefondide programmeerimisperioodi (2007-2013) programmdokumendi kirjutamisel võetakse aluseks käesolev strateegia.	-	2007	HTM	-	-	-	-
3.1.1 ⁴⁰	Eesti keele taseme eeltestimine ja nõustamine keeletaseme eksami valiku osas.	-	2006-2007	HTM, HPK, REKK	-	HTM 100	HTM 100	-
3.2.1	Keeleõppe laiaulatuslik tulemuspõhine doteerimine.	-	2005-2007	Phare 2003, koolitus-asutused	11 864, sh HTM 3 000, Phare 2003 8 864	HTM 2815	HTM 3 000	-
3.2.2	Tööjõuvahetus	-	alates 2006	MEIS	-	Meede 1.1 projektid	Meede 1.1 projektid	Meede 1.1 projektid
3.3.1	Missiooni tegevuste planeerimine, sotsioloogilise uuringu läbiviimine erinevates eluvaldkondades keelekasutuse analüüsiks, keelise käitumise ja keelesuhtumise olukorra määratlemiseks.	-	alates 2006	HTM, Eesti keele-nõukogu, keele-teadlased, uurimis-asutused	-	HTM 150	-	-
3.3.2	Uuringu teostamine muukeelsete elanike keelekasutuse analüüsamiseks Eestis, kollektiivide sisemiste keelesuhete analüüsamiseks, erinevate keelekasutusvaldkondade väljaselgitamiseks.	-	alates 2006	HTM, Eesti keele-nõukogu, uurimis-asutused	-	HTM 150	-	-

⁴⁰ Kõikide 3. eesmärgi tegevuste puhul on allikaks riikliku programmi "Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007" alamprogrammide tegevuskavad 2004-2007.

Nr	Tegevused	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	Finantseerimine (tuh kr) *			
					2005	2006	2007	2008
4.1.1	Kursuste registreerimisel ja riigipoolset rahastamisel eeldatakse enesehindamise süsteemi olemasolu.	TäKS, VVm riigieelarvest täiskasvanute koolituseks vahendite taotlemise ja koolituse finantseerimise korra kinnitamiseks	2007	HTM	-	-	Koolituskeskuste eelarved	Koolituskeskuste eelarved
4.1.2	EVHL loob iseseisva kvaliteedijuhtimise süsteemi vabahariduslike koolituskeskuste tarbeks.	-	2006	EVHL	HTM 89,55	-	-	-
4.2.1	Täiskasvanute koolitaja/andragoogi kutseksamiks ettevalmistumiseks pakutakse täiendkoolituse kursusi.	-	pidev	koolituskeskused, õppeasutused	isetasuvuse põhimõte			
4.2.2	Viiakse läbi eksameid täiskasvanute koolitaja/andragoogi kutse omistamiseks.	-	pidev	Kutset omistav(ad) organ(id)	isetasuvuse põhimõte			
5.1.1	Tervikliku karjäärinõustamissüsteemi loomine ja rakendamine. ⁴¹	-	2007	HTM, SoM, TTA	-	Meede 1.1 projektid	Meede 1.1 projektid	-
5.1.2	Töötavatele täiskasvanutele luuakse võimalus piiratud mahus (maksimaalselt 50 000 inimesele kuni 2 tunni ulatuses) tasuta karjääri- ja õpinõustamise saamiseks tööhõiveametite ja maakondlike teavitamis- ja nõustamiskeskuste juures.	TTTS, TSKS	alates 2007	HTM, SoM			HTM, SoM	HTM, SoM
5.1.3	Koostatakse täiskasvanute karjääri- ja õpinõustamise teenusstandard.	-	2007	HTM, Innove	-		HTMi, Innove tegevuskulud, meede 1.1 projekt	-
5.1.4	Vabaharidussüsteemis viiakse läbi koolituselast nõustamist, mis lülitatakse üldisesse nõustamissüsteemi.	-	2007	EVHL, HTM	kaetud tegevuse 2.1.2 vahenditega			

⁴¹ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 7.1.1).

Nr	T e g e v u s (e d)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	F i n a n t s e e r i m i n e (t u h k r) *			
					2005	2006	2007	2008
5.2.1	Seadustatakse õppeasutuste kohustus pakkuda karjääriteenuseid kõigile tasemeõppe õppuritele olenemata õppevormist ja õppijate vanusest.	TäKS, EraKS, PGS, KutÕS, ülikooliseadus, RakKKS	2007	HTM, õppeasutused	õppeasutuste eelarved			
5.3.1	Arendatakse Innomet andmebaasi, millega integreeritakse muud täiskasvanute õppimisvõimalusi kajastavad infokogud. Kogu täiskasvanuharidust hõlmava koolituspakkumiste infosüsteemi loomine. ⁴²	-	2008	HTM, SoM, TTA	Meede 1.1 projektid	Meede 1.1 projektid	HTM 1 000, meede 1.1 projektid	Meede 1.1 projektid
5.4.1	HTM-i ja SoM-i kasutuses olevad infokogud, mida kasutatakse karjääriteenuste pakkumisel, muudetakse ristkasutatavateks. Erinevates valitsemisalades olevate nõustamissüsteemide arendamine toimub koordineeritult ja selget tööjaotust arvestavalt.	VVm töötuna ja töötusijana arvelolevate isikute ning tööturuteenuste osutamise registri pidamise põhimääruse kinnitamiseks	2007	HTM, SoM	-	-	HTMi ja SoMi tegevuskulud	-
5.4.2	Muudetakse koolilõpetajate töötuna arvele võtmise korda. ⁴³	TTTS	2006	HTM, SoM	-	-	-	-
5.5.1	Iga-aastaselt korraldatakse Täiskasvanud Õppija Nädal ja Täiskasvanuhariduse Foorum, luuakse Õppijate Foorum.	-	pidev	ETKA Andras	HTM 415, ESF	HTM 415, ESF	HTM 415	HTM 415
6.1.1	Kutsestandardite süsteemi korrastamine. ⁴⁴	-	2007	Kutsekoda, sotsiaalsed partnerid	ESF	ESF		-
6.2.1	Töölase ja võimalusel ka vabaharidusliku koolituskursuse registreerimisel näidatakse ära, milliseid kutsestandardites nõutud teadmisi/oskusi on kursuse käigus võimalik omandada.	TäKS § 4, EraKS	2005	HTM, koolitajad	koolitus-keskuste eelarved	-	-	-

⁴² Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 10.3.2), vahendid on planeeritud Innomet andmebaasi arendamise ESF projekti kaasfinantseerimiseks.

⁴³ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 7.3.1)

⁴⁴ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 6.1.2)

Nr	Tegevus(ed)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	Finantseerimine (tuh kr) *			
					2005	2006	2007	2008
6.3.1	Kõigile kutseõppeasutuste lõpetajatele luuakse võimalus kutseksamite sooritamiseks (kui kutsequalifikatsioonisüsteem seda võimaldab). ⁴⁵	-	alates 2006	HTM, REKK, Kutsekoda, õppeasutused	HTM 9 811 ⁴⁶	HTM 15 918	HTM 15 918	HTM 15 918
6.4.1	Kutsequalifikatsioonisüsteemi arendatakse vastavuses Euroopa Liidu vastavate süsteemidega. ⁴⁷	-	alates 2005	Kutsekoda, sotsiaalsed partnerid	ESF		HTM 4 000	HTM 4 000
6.4.2	Luuakse kvalifikatsioonide rahvuslik võrdluspunkt ja Europassi keskus ning tagatakse selle toimimine. ⁴⁸	-	2005	HTM, Kutsekoda	HTM 1 200	HTM 1 200	HTM 1 200	HTM 1 200
7.1.1	Täiskasvanuhariduse nõukogule esitatakse igaaastased ülevaadet täiskasvanuhariduse arengutest ja käesoleva strateegia elluviimisest.	-	pidev	HTM	-	-	-	-
7.1.2	Täiskasvanuharidust puudutavad õigusaktide eelnõud esitatakse arvamuse avaldamiseks Täiskasvanuhariduse Nõukogule.	-	pidev	HTM	-	-	-	-
7.2.1	Osapoolte õigused ja kohustused määratletakse TäKS-i ja vajadusel muude õigusaktidega.	TäKS, KOKS	2007	HTM, sotsiaalsed partnerid	-	-	-	-
7.3.1	Koostatakse analüüs täiskasvanuhariduse poliitika kujundamise ja elluviimise hetkeseisust. Vajadusel tehakse ettepanek institutsionaalseteks muudatusteks.	-	2006	HTM	-	HTMi tegevuskulud	-	-
8.1.1	Luuakse töörühm, mis kaardistab täiskasvanuhariduse statistika hetkeseisu ja selgitab välja vajaduse uuringute ning ülevaadete osas.	-	2007	HTM	-	-	HTMi tegevuskulud	-

⁴⁵ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 4.1.1)

⁴⁶ Allikas: RES 2005-2008, puudutab kõiki lõpetajaid

⁴⁷ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 4.2.1)

⁴⁸ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 4.2.2)

Nr	Tegevused	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	Finantseerimine (tuh kr) *			
					2005	2006	2007	2008
8.1.2	Sarnaselt kutseõppeasutustele, reguleeritakse täiskasvanute koolituse statistika kogumine ka teiste koolitajate osas. ⁴⁹	TäKS, EraKS, PGS, KutÕS, ülikooliseadus, RakKKS	2006	HTM	-	-	-	-
8.2.1	Majandusliku vajaduse osas võetakse koolituse vajaduse hindamisel aluseks eelkõige TTA ja tööandjate lühiajalised prognoosid, samuti MKM-i, Eesti Panga jt vastavad prognoosid tööjõuturu kohta. Tulemustest teavitatakse üldsust, koolituse pakkujaid, vastavaid riigiasutusi ja viimaste koostööpartnereid. ⁵⁰	-	alates 2007	HTM, KTK, ETK, SoM, TTA, MKM, EP	-	-	-	-
8.2.2	Luuakse regionaalsed koostöökogud piirkondade igaaastaste koolitusvajaduste koostamiseks. ⁵¹	-	alates 2005	KVB, TTA, kutse- ja erialaliidud, maa-avalitsused, omavalitsusliidud, sotsiaalsed partnerid	-	-	-	-
8.2.3	Luuakse EHISe rakendus, mis võimaldab kasutada tööturu andmebaase ja täiskasvanute koolituse ühtset infosüsteemi. ⁵²	-	2007	REKK, SoM, TTA	-	-	-	-

⁴⁹ Kutseõppeasutuste puhul reguleeritud Haridusministri määrusega (Täiskasvanute tööalase koolituse kutseõppeasutuses korraldamise tingimused ja kord, § 9).

⁵⁰ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevused 1.1.1 ja 1.1.2)

⁵¹ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 1.2.1)

⁵² Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevused 1.1.3 ja 1.2.2)

Nr	T e g e v u s (e d)	Õigusakt	Tähtaeg	Täitja(d)	F i n a n t s e e r i m i n e (t u h k r) *			
					2005	2006	2007	2008
8.2.4	Hakatakse regulaarselt kaardistama õppijate (sihtrühmade) vajadusi ja võimalusi õppida ehk sotsiaalselt vajadust. Kaardistamine toimub uuringute käigus. Tulemustest teavitatakse üldsust, koolituse pakkujaid, vastavaid riigiasutusi ja viimaste koostööpartnereid.	-	alates 2005	HTM	HTM 100	HTM 100	HTM 100	HTM 100
8.4.1	Täiskasvanute koolituse kvaliteedi osas viiakse läbi uuring iga 3 aasta tagant.	-	2007	HTM	-	-	HTM 250	-
9.1.1	Viakse läbi VÕTA ESF projekt.	-	2005-2008	TÜ, HTM	HTM 118, ESF	HTM 120, ESF	HTM 105,81, ESF	HTM 48, ESF
9.1.2	Seadustatakse VÕTA üld- ja kutsehariduses. Reguleerimise kujundamisel võetakse aluseks rahvusvaheline kogemus ja väljakujunev VÕTA süsteem kõrgkoolides. ⁵³	KutÕS, PGS	2007	HTM	-	-	HTMi tegevuskulud (väljatöötamise kulud sisalduvad punktis 9.1.1).	-
9.1.3	Õigustatud juhtudel seadustatakse õpingute jätkamine järgmisel formaalhariduse tasemel ilma eelnevat taset formaalselt läbimata.	KutÕS, PGS, ÜKS, RakKKS	2007	HTM	-	-	-	-
9.2.1	VÕTA nõustamine integreeritakse üldisesse nõustamissüsteemi.	-	2008	HTM	-	-	Kaetud tegevuse 9.1.1 vahenditega.	-
9.3.1	VÕTA osas viivad tasemeõppeasutused läbi enesehindamise, mille läbiviimist ja tulemusi arvestatakse institutsionaalsel akrediteerimisel.	KutÕS, PGS, ÜKS, RakKKS	alates 2006	HTM, õppeasutused	õppeasutuste eelarved			
9.4.1	Kutsete omistamisel arvestatakse teadmisi ja oskusi olenemata nende omandamise kohast või viisist.	KutS	2007	HTM, Kutsekoda	-	-	-	-

⁵³ Sisaldub ka Eesti Kutseharidussüsteemi Arengukavas aastateks 2005–2008 (tegevus 10.2.1)

Kokkuvõte elluviimisplaani finantsosast (tuh kr).

	2005	2006	2007	2008	kokku
riigieelarve					
HTM	22 333,55	33 368	124 672	122 598,81	302 972,36
Tõukefondid	37 200,325	52 827	71 296,5	61 858,215	223 182,04
Muu välisabi (tegevus 1.13 - Phare kaudu õpiõppesikoolitus; tegevus 3.2.1 - Phare kaudu keeleõppe doteerimine; tegevus 3.3.1 - Phare kaudu avalikkuse teavitamise programm)	26 316,9		-	-	26 316,9
kokku	85 850,775	86 195	195 968,5	184 457,02	552 471,3

Käesolevas dokumendis esitatud summad on indikatiivsed ja täpsustatakse iga-aastase riigieelarvega.

LISA 2. TERMINOLOOGIA JA LÜHENDID

Valdkonna dokumentides ja käesolevas strateegias kasutatavate terminite selgitused⁵⁴:

Baasoskused – oskused, mille omandamist eeldab aktiivne osalemine teadmispõhises ühiskonnas ja majanduses: infotehnoloogia-alased oskused, võõrkeelteoskus, ettevõtlusalased teadmised ning sotsiaalsed oskused. Majanduslikud ja sotsiaalsed muudatused kujundavad pidevalt ümber nn baasoskuste miinimumi, mida iga ühiskonnaliige peab omama aktiivseks osalemiseks töö- ja perekonnaelus ning kõikidel ühiskonnaelu tasanditel.

Ametialane haridus (*occupational education*) - teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushinnangute ja käitumishinnangute süsteem, mille omandamine annab võimaluse töötada vastaval ametikohal, teha otsuseid, organiseerida nende täitmist, juhtida, valitseda, hallata, sidustada ning kanda vastutust tulemuste ja võimalike tagajärgede eest.

Ametialane täiendkoolitus (*in-service training*) – täiendõpe, mis lähtub antud töökohta, asutuse või organisatsiooni vajadustest; töötaja poolt tema karjääri jooksul läbitud täiendõpe.

Ametialane väljaõpe (*pre-service training*) – õpe, mis eelneb teatud ametikohale tööle asumisele.

E-õppimine – õppimine, mis toimub informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendusel.

Eluharidus (*education for life*) – haridus, millega kaasneb oskus tulla toime igapäevases suhtlemises erinevates rollides, rajada perekond ja kodu, osaleda ühiskonna- ja kultuurielus.

Elukestev õppimine (*lifelong learning*) - kõik elu jooksul ette võetud õppetegevused, eesmärgiga parandada oma teadmisi, oskusi ja kompetentsi vastavuses iseenda, kodanikkonna, ühiskonna (sotsiaalse siduvuse) ja/või tööturu vajadustega; peamise tähelepanu all on elu jooksul toimuvate õppeprotsesside järjestus.

Elupõhine õppimine⁵⁵ (*lifewide learning*) – osutab erinevatele institutsionaalsetele ja sotsiaalsetele foonidele, milleks õppimine aset leiab; hõlmab kõiki õppetegevusi (nii formaalseid, mitteformaalseid kui informaalset); Euroopa Liidu (Euroopa Komisjoni) terminoloogias käsitletakse elukestva õppe ühe osana.

Erialane haridus (*education for speciality*) - teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushinnangute ja käitumishinnangute süsteem, mille omandamine annab võimaluse asjatundlikult töötada vastaval erialal.

⁵⁴ Kasutatud on järgmisi algmaterjale: Jarvis, P. An International Dictionary of Adult and Continuing Education; ANNEX II: Glossary, Making a European Area of Lifelong Learning a Reality; Report of the Eurostat Task Force on Measuring Lifelong Learning; Glossary of the International Standard Classification of Education – ISCED97; Eensaar, T., Elukestva õppe põhitervinoloogia inglise-eesti seletav sõnastik Euroopa Komisjoni dokumentide põhjal. Magistriprojekt; täiskasvanute koolituse seadus. Töögrupp on avatud diskussiooniks terminite täpsustamise osas

⁵⁵ Elukestva õppe strateegia töögrupi poolt pakutud vaste ingliskeelsele terminile *lifewide learning*.

Esmane haridus (*initial education*) – esimene haridus, mis omandatakse formaalharidussüsteemis õppides. Selle omandamine võib lõppeda kohustusliku kooliharidusega, kuid võib kesta ka doktorikraadi omandamiseni.

Formaalharidus(süsteem) (*formal education*) - hierarhiliselt struktureeritud haridussüsteem alates algkoolist kuni ülikoolini; riiklike õppekavadega fikseeritud ja organisatsiooniliselt ning materiaalselt tagatud haridus; eesmärgiliselt organiseeritud õppetegevus, millel on regulaarne fikseeritud kestus ja õppekava, mis on astmete ja hinnete tasandite kronoloogilise järgnevuse alusel hierarhiliselt struktureeritud, millel on vastuvõtutingimused ja formaalne registreerimine, mis viiakse läbi selleks rajatud haridusasutustes, kasutades ettemääratud pedagoogilist organisatsiooni, mahtu, meetodeid ja õpetamise/õppimise materjale. Sellega kaasneb aktsepteeritud kraadi, diplomi või tunnistuse omistamine.

Informaalne haridus (*informal education*) – hõlmab igasugust õppimist, mis tuleneb igapäevastest tegevustest tööl, perekonna ringis või vabal ajal; ei ole struktureeritud (õpieesmärkide, õpiaja või õppematerjalide mõistes) ja ei lõpe tavaliselt tunnistuse saamisega; võib olla kavatsuslik, kuid enamasti on tegemist ettevatsemata õppimisega.

Juurdepääs õppimisele – universaalse ja pideva juurdepääsu tagamine õppimisele teadmiste ja oskuste omandamise ja täiendamise eesmärgil, mis on vajalik järjepidevaks ja aktiivseks osalemiseks teadmistel baseeruvast ühiskonnas.

Kompetentsus (*competence*) – asjatundlikkus; teadmiste, oskuste ja kogemuste tase, mis võimaldab efektiivselt tegutseda vastavuses antud/teatud ametikohal aktsepteeritud standardiga.

Kutsealane haridus (*professional education*) - teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushinnangute ja käitumisnormide süsteem, mille omandamine annab võimaluse olla tunnustatud kutsekaaslaste poolt ja töötada vastaval kutsealal.

Mitteformaalne haridus(süsteem) (*non-formal education*) - organiseeritud õppetegevus kindlatele huvi-gruppidele kindlate programmide alusel, mille koostavad vastavad asjatundjad kas ühiskonnas küpsenud vajadustest või tellija soovidest lähtuvalt; ametlikud kursused ja/või õppused, mis toimuvad väljaspool formaalset haridussüsteemi, kuid on organiseeritud formaalsete organisatsioonide poolt - näiteks täiskasvanute koolituskeskused, kõrg- ja/või kutsekoolide juurde loodud täienduskoolituskeskused jms; eesmärgiliselt organiseeritud õppetegevus, mis toimub institutsionaalsel foonil, kuid ei täida ühte või enamast formaalhariduse definitsioonis nimetatud tingimustest, see võib toimuda nii haridusasutuses kui ka väljaspool ning sellest võivad osa saada kõik inimesed vanusest sõltumata.

Osakoormusega õppija – õppija, kes vastavalt seadusandlusele täidab vähem kui 75% nimetatud perioodiks õppekavas ette nähtud mahust.

Pädevus (*competency*) – juriidiliselt piiritletud kompetentsus; olukord, kus ühiskonna liikmetel on õigus rakendada oma kompetentsust mingites piirides.

Täiendusharidus (*continuing education*) – teadmised ja/või oskused, mis omandatakse peale kohustusliku kooliprogrammi lõppu või esmase hariduse omandamist ning mille käigus täiendatakse olemasolevat erialast, kutse- või ametialast haridust, eesmärgiga parandada toimetulekut elus ja tööturul. Õpe, mis toimub pärast esmase hariduse omandamist ja kooli

lõpetamist; teadmiste ja/või oskuste täiendamine varem omandatud eri-, kutse- ja/või ametiala raames.

Täiskasvanuharidus (*adult education*) – terviklik organiseeritud õppeprotsess, sõltumata õppe sisust, tasemest või meetoditest; olgu see siis formaalne või mitte; ükskõik, kas see asendab või jätkab esmast haridust, mis omandatakse koolis, kolledžis või ülikoolis või ka tegutsedes õpipoisina; kus täiskasvanud inimesed arendavad oma võimeid, rikastavad oma teadmisi, tõstavad tehnilise ja/või professionaalse kompetentsuse taset või muudavad oma käitumuslikke harjumusi, eesmärgiga saavutada enda tasakaalustatud areng ning osaleda ühiskondlikes protsessides.

Täiskasvanute koolitus (*adult training*) – igasugune organiseeritud õppetegevus, kus õppijateks on täiskasvanud inimesed; seotud kõigi õppeliikide ja –vormidega, moodustades osa elukestvat õppimist võimaldavast haridussüsteemist; täiskasvanuhariduse praktika.

Täiskasvanute koolitaja/ andragoog – spetsialist, kes vahendab täiskasvanutele teadmisi ja/või oskusi, suunab nende arusaamade ja hoiakute kujunemist ning toetab enesearengut tasemehariduses, tööalases ettevalmistuses ja/või täiendõppes, vabahariduslikel kursustel, õpiringides ja teistes olukordades, kus on tegemist sihipäraselt loodud õpituatsiooniga. Tegemist on koondterminiga, mille alla liigituvad täiskasvanute õpetajad, juhendajad, tuutorid vms; Eestis on vastu võetud täiskasvanute koolitaja/andragoogi kutsestandard.

Täiskasvanud õppija – õppija, kelle jaoks õppimine ei ole põhitegevus, kes on esmase hariduse omandanud ning pöördunud hiljem hariduse omandamise juurde tagasi.

Täienduskoolitus – täiskasvanute koolitusasutuse poolt organiseeritud koolitus/õppetegevus, mis võimaldab õppijal täiendada oma teadmisi ja oskusi; täienduskoolitus on esmase hariduse järgne.

Täiskoormusega õppija – õppija, kes vastavalt seadusandlusele täidab vähemalt 75% nimetatud perioodiks õppekavas ette nähtud mahust.

Tööalane täienduskoolitus – koolitus, mis lähtub antud töökoha, asutuse või organisatsiooni vajadustest ja mis võib toimuda töökohas ja tööajal.

Õpivajadus – viitab kindlate teadmiste ja oskuste omandamise vajalikkusele.

Õpivõimalus – kui tingimused õppimiseks tagab ühiskond, kus (potentsiaalne) õppija elab, siis õpivõimalus sõltub ka indiviidist endast (kas õppimiseks on aega, materiaalseid vahendeid, kas seda võimaldab töökoht jne).

Õpiring – grupp inimesi, kes käivad koos informaaalsel alusel eelnevalt kooskõlastatud teema või probleemideringi arutamiseks; moodustub vabatahtlikkuse alusel, hariduslikke nõudeid liikmelisuseks ei ole; põhineb võrdsuse, koostöö ja enesemääratlemise põhimõtetel.

Õppiv organisatsioon (*learning organisation*) – organisatsioon, kus toetatakse ja soodustatakse õppimist nii individuaalselt kui ka kollegiaalselt kõikidel tasanditel ning mis selle tulemusena pidevalt areneb ja muutub

Õppiv kogukond (*learning community*) – kogukond, mis edendab õppimiskultuuri, arendades edukalt/efektiivselt partnerlust kõikide sektorite vahel ning mis toetab ja motiveerib nii indiviide kui ka organisatsioone osalema õppeprotsessis.

Üldharidus (*general education*) - sotsialiseerumiseks vajalik teadmiste, oskuste ja vilumuste kompleks, väärtushinnangute ja käitumisnormide süsteem, mis võimaldab saavutada läbi elu kestva võime edasi õppida ja kujuneda pidevalt arenevaks isiksuseks.

Täiskasvanuhariduses kasutatakse sageli mõistet üldharidus vastandina mõistele töö/kutseharidus.

Ümberõpe (*re-training*) – uue eri-, kutse- või ametiala omandamine; uute teadmiste ja/või oskuste omandamine seoses kiiresti muutuvate töötingimuste ja –keskkonnaga ning uue tehnoloogia kasutuselevõtuga.

Strateegias kasutatakse järgmisi lühendeid:⁵⁶

ATS	--	avaliku teenistuse seadus
EADTU	--	<i>European Association of Distance Teaching Universities</i>
EAEA	--	Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsioon
EHIS	--	Eesti Hariduse Infosüsteem
EITSA	--	Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus
EL	--	Euroopa Liit
EK	--	Euroopa Komisjon
EP	--	Eesti Pank
EraKS	--	erakooliseadus
ESF	--	Euroopa Sotsiaalfond
ETK	--	Eesti Töandjate Keskliit
ETKA	--	Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon Andras
EUCEN	--	<i>European University Continuing Education Network</i>
EULLearN	--	<i>European Universities Lifelong Learning Network</i>
EVHL	--	Eesti Vabaharidusliit
HaS	--	haridusseadus
HPK	--	Haridusprogrammide Keskus
HTM	--	Haridus- ja Teadusministeerium
IKT	--	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia
KOKS	--	kohaliku omavalitsuse korralduse seadus
KTK	--	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
KutS	--	kutse seadus
KutÕS	--	kutseõppeasutuse seadus
KVB	--	Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo
MEIS	--	Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus
MKM	--	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
NTS	--	noorsootöö seadus
OECD	--	Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon
PGS	--	põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
PuhkS	--	puhkuse seadus
RAK	--	Riiklik Arengukava
RakKKS	--	rakenduskõrgkooli seadus
RaKS	--	ravikindlustusseadus
REKK	--	Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
RES	--	riigi eelarvestrateegia
RKT	--	riiklik koolitustellimus
RStS	--	riikliku statistika seadus
SHS	--	sotsiaalhoolekande seadus
SKP	--	sisemajanduse koguprodukt
SoM	--	Sotsiaalministeerium
TLS	--	töölepingu seadus
TLÜ	--	Tallinna Ülikool
TPS	--	töö- ja puhkeaja seadus
TSKS	--	töötü sotsiaalse kaitse seadus
TTA	--	Tööturuamet
TTTS	--	tööturuteenuse seadus
TuMS	--	tulumaksuseadus
TÕN	--	täiskasvanud õppija nädal
TäKS	--	täiskasvanute koolituse seadus
TÜ	--	Tartu Ülikool
VangS	--	vangistusseadus
VV	--	Vabariigi Valitsus
VVm	--	Vabariigi Valitsuse määrus
VÕTA	--	Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteem
ÕÕS	--	õppetoetuste ja õppelaenu seadus
ÜKS	--	ülikooliseadus

⁵⁶ Seadusnimetuste lühendite allikas: <http://www.just.ee/10695>

LISA 3. HARIDUSPUU

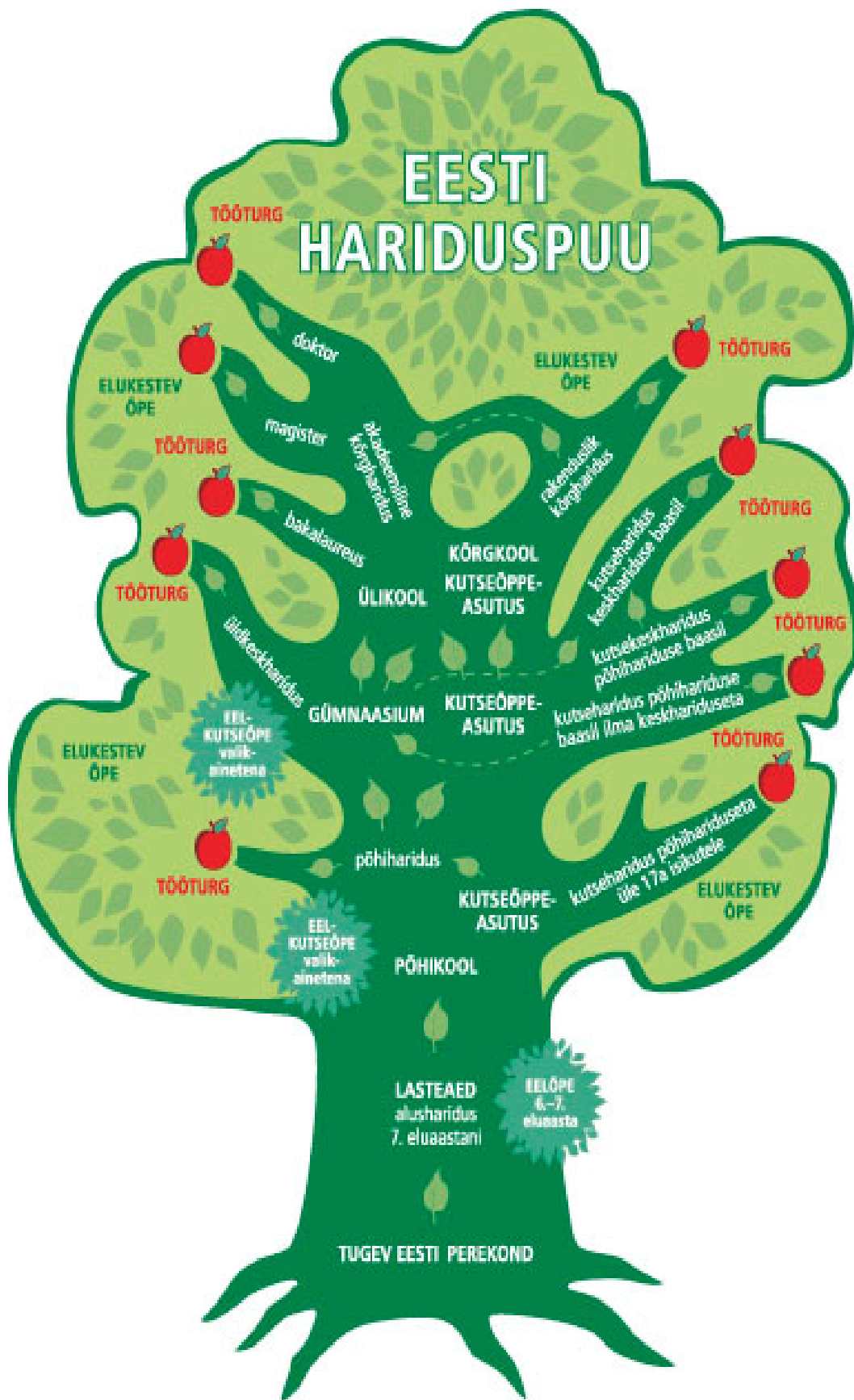
Eesti hariduspuu valmis 2004. aastal ja see koostati Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel. Hariduspuu loomise eesmärgiks oli koondada visuaalselt pilt võimalustest liikuda Eesti haridussüsteemis. Ühtlasi annab hariduspuu ülevaate Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondlikest strateegiatest ja arengutest, nende omavahelistest seostest ja õppijatele avanevatest võimalustest nende rakendumisel. Hariduspuu kannab endas sõnumit – Eesti haridussüsteemis ei ole tupikteid, inimesed võivad liikuda erinevaid teid pidi, suunduda tööjõuturule ja uuesti haridussüsteemi tagasi tulla.

Eesti ühiskonna alustala on tugev eesti perekond. Perekond on lapse esmane kasvataja ja õpetaja. Tugev perekond loob eeldused lapse edukaks toimetulekuks elus. Alushariduses (kuni 7. eluaastani) ja põhihariduses (kuni 17. eluaastani) on peamisteks märksõnadeks: õppija individuaalsete võimete ja vajadustega arvestamine; õpiraskustega õppijate ja erivajadustega õppijate võimete arvestamine ja neile vastavalt vajadusele kuni kolme lisa-aasta võimaldamine; kõrge õppekvaliteet tänu pädevatele õpetajatele, võimete- ja huvidekohasele õppekavale, kaasaegsele õpikeskkonnale, juhtimisele ning asjakohasele kvaliteedihindamise süsteemile. Kavandatavad muudatused annavad õppijale võimaluse põhihariduse kõrval (7.-9.klassis) osaleda kutsealases eelkoolituses vabalt valitud õppevaldkonnas. Põihariduseta koolikohustuse ea ületanutele avaneb võimalus õppida kutseõppeasutuses ja omandada erialased oskused.

Valikuvõimaluste laiendamine üldhariduses, kutsehariduses ja kõrghariduses muudavad haridussüsteemi senisest paindlikumaks ja soodustavad haridusliikide ja -tasemete sidustamist. Kavandatavad uuendused näevad ette kutseõppe toomist üldhariduskoolidesse, mitmekesistamiseks õppurite valikuvõimalusi; kutseõppeasutuste ja rakenduskõrgkoolide koostöö süvendamist, mis suurendab võimekate kutsekeskhariduslike õppekavade läbinute takistusteta edasiõppimisvõimalusi rakenduskõrghariduses; üldharidusliku lisaõppe võimaluse loomist neile kutseõppeasutustes õppijatele, kes soovivad jätkata haridusteed kõrghariduse tasemel, sealhulgas ülikoolide akadeemilises õppes.

Kogu hariduspuud ümbritseb elukestev õpe, mis hõlmab kõiki inimese poolt elu jooksul ette võetud õppetegevusi ja võimaldab kõigil inimestel, olenemata vanusest, oma teadmisi ja oskusi parandada, samuti ennast ise igakülgsest täiendada.

Kuna valikuvõimalusi on mitmeid, toetab otsuste langetamist sissetöötatud nõustamisvõrgustik. Elukestvas õppes osalemist ja tööjõuturul konkureerimist toetavad arendamisel olevad süsteemid: varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteem ja kutsequalifikatsioonisüsteem.

Eesti hariduspuu

LISA 4. STATISTIKA

Täiskasvanute osalemine tasemekoolituses 2003/2004

	Õhtu- ja kaugõpe	Osakaal (üli)õpilaste koguarvus	Kaugõpe	Õhtuõpe
põhikool	1405	0,8%	742	663
gümnaasium	5109	14,4%	2322	2787
kutseharidus	2369	8,4%	2180	189
kõrgharidus	11641	17,7%	11641	-
<i>sh</i>				
<i>kutsekõrgharidus</i>	153	7,9%	153	-
<i>rakenduskõrgharidus</i>	2356	16,5%	2356	-
<i>diplomiõpe</i>	2282	27,9%	2282	-
<i>bakalaureuseõpe</i>	5401	18,0%	5401	-
<i>integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe</i>	426	16,3%	426	-
<i>magistriõpe</i>	1022	14,6%	1022	-
<i>doktoriõpe</i>	1	0,0%	1	-

Täiskasvanute osalemine vabahariduslikus koolituses ja koolituskeskuste arv aastate lõikes (riigieelarvelist toetust saavate keskuste põhjal)

Aasta	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Õppijaid	9268	22404	29512	38293	38671	38818	32925	34770	35403	37714	42536
Keskusi	35	45	50	59	63	64	47	42	43	47	49

